

ХУУЛЬ ЗҮЙН
ҮНДЭСНИЙ ХҮРЭЭЛЭН

КОМПАНИЙН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН
ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ, ТУЛГАМДСАН АСУУДАЛ

2020

СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

КОМПАНИЙН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ, ТУЛГАМДСАН АСУУДАЛ²¹⁰

УДИРТГАЛ

Компани үүсгэн байгуулах, бүртгүүлэх, өөрчлөн байгуулах, компанийн удирдлага, зохион байгуулалт, хяналтын бүтэц, хувьцаа эзэмшигчийн эрх, үүргийг тогтоох, компани татан буулгахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахаар 2011 онд Компанийн тухай хуулийг шинэчлэн баталсан. Ийнхүү 9 жилийн хугацаанд нийт 7 удаагийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр 48 зүйл, заалтыг өөрчлөн найруулсан байна.

Мөн Компанийн хувьцааны хяналтын багцыг эзэмшигчид өөрсдийн болон нэгдмэл сонирхолтой этгээдүүдийн эрх ашигт нийцүүлэн шийдвэр гаргах, эрх хэмжээгээ хэтрүүлэн ашиглах үйлдлийг хязгаарлах, компанийн хэлбэр, нэгдлийн тухай ойлголтыг тодорхой болгох, толгой болон охин, хараат компанийн хоорондын харилцааг нарийвчлан зохицуулах, хуульд байгаа зөрчил, давхардлыг арилгах зорилгоор Монгол Улсын Их Хурлын 2017 оны 11 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2020 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн дагуу Компанийн тухай хуулийг шинэчлэн найруулахаар заажээ.

Энэхүү судалгааг ХЗДХЯ-ны захиалгаар “Компанийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах ажил эхэлсэнтэй холбогдуулан судалгааны ажлыг 2011 оны Компанийн тухай хууль хэрэгжиж эхэлснээс хойш өнөөг хүртэл хугацаанд эдийн засаг, эрх зүйн орчинд хэрхэн нөлөөлж, ямар эрх зүйн өөрчлөлт, шинэчлэлийг хийх шаардлагыг бий болгосон, цаашид буюу Ковид-19-тэй холбоотойгоор эдийн засгийн эрх зүйн орчинд ямар өөрчлөлт хийх бодит шаардлага бий болж буйг дүгнэн, санал боловсруулах юм.

Компанийн тухай хуулийн хөгжил, дэвшил, 2011 оноос хойш өнөөг хүртэл хугацаанд Монгол Улсын эдийн засаг, эрх зүйн орчин хэрхэн өөрчлөгдсөн тухай, гадаадын зарим орны Компанийн тухай хуулийн хэрэгжилтэд тулгамдсан зарим асуудлыг харьцуулан Компанийн тухай эрх зүйн зохицуулалтын хэрэгжилтэд тулгамдсан зарим асуудлыг тодорхойлон цаашид ямар өөрчлөлт хийх бодит шаардлага бий болж буйг дүгнэн, санал боловсруулсан байна.

Судалгааны хүрээг тогтоохдоо Компанийн тухай хуулийн хэрэгжилтэд тулгамдсан зарим асуудлыг тодорхойлон, цаашид хэрхэн өөрчлөн шинэчлэх тухай санал дэвшүүлнэ. Энэхүү судалгааны явцад гарч болох хүндрэл, бэрхшээл түүнийг шийдвэрлэх арга замын талаарх эрдэмтэн, судлаачдын санал, шүүмжлэл, зөвлөмж, эрдэм шинжилгээний хурлын илтгэл, энэ чиглэлээр хийгдсэн судалгааны бүтээл, мэргэжилтнүүдийн ярилцлага зэргийг харгалзан үзсэн болно.

НЭГ. МОНГОЛ УЛСЫН КОМПАНИЙН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ, ТУЛГАМДСАН АСУУДАЛ

1.1 Компанийн тухай хуулийн өнөөгийн байдал

Нэг улс төрийн дэглэмээс нөгөө улс төрийн дэглэмд шилжсэний дараа буюу 1990 оноос хойш Монгол Улсын эрх зүйн харилцаанд “компани” хэмээх нэр томьёог бүрэн утгаар нь анх хэрэглэжээ.

Энэхүү судалгааны хүрээнд өнөөгийн Компанийн тухай хуулийг гол объект болгохын зэрэгцээ тус хуулиас өмнө үйлчилж байсан хуулиудыг цухас авч үзэх нь зүйтэй. 1990 оноос хойш Компанийн эрх зүйн харилцааг зохицуулж байсан хуулиудыг он дарааллаар авч үзвэл:

²¹⁰ Энэхүү үнэлгээг ХЗҮХ-ийн Эрдэмтэн нарийн бичгийн дарга, хууль зүйн доктор П.Амаржаргал удирдан, Эрдэм шинжилгээний ажилтан Э.Уянга, Г.Сувд-Эрдэнэ, С.Цэрэндолгор нар хамтран гүйцэтгэв.

- 1990 оны “Иргэний хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль”²¹¹
- 1991 оны “Аж, ахуйн нэгжийн тухай хууль”²¹²
- 1995 оны “Нөхөрлөл, компанийн тухай хууль”²¹³
- 1999 оны “Компанийн тухай хууль”²¹⁴ юм. Дурдсан хуулиудыг баталснаар компанийн эрх зүйн харилцааг боловсронгуй болгох оролдлогыг тухай бүрд нь үе шаттай хийсээр өнөөдрийн үйлчилж буй “Компанийн тухай хууль”²¹⁵-ийг 2011 онд баталжээ.

КтХ-ийн тулгамдсан асуудлыг тодорхойлохоос өмнө одоогийн хууль болон 1999 оны КтХ-ийг харьцуулан үзсэн бөгөөд агуулгын хувьд нүсэр өөрчлөлт ороогүй байх боловч хэлбэрийн хувьд, түүнчлэн тодруулах шаардлагатай асуудлыг тодруулж, засах шаардлагатай нэр томъёог зөвтгөснөөр орчин үеийн компанийн засаглалд нийцэхүйц зохицуулалт бүхий хууль болсон гэж үзэж болох юм. Тэдгээр сайн зохицуулалтаас жишээ болгож, бүгдийг нь нуршихгүйн үүднээс цөөхнийг дурдъя.

1999 оны КтХ	2011 оны КтХ
“Хувь нийлүүлэгчдийн хурал” гэсэн нэршил байсан.	“Хувьцаа эзэмшигчдийн хурал” гэж хуульчилсан нь хэлбэр болоод агуулгын хувьд оновчтой болсон.
“Нэгдмэл сонирхолтой этгээд”-д гэр бүлийн гишүүн, эхнэр, нөхөр, эцэг эх, хамт амьдардаг 18-аас доош насны хүүхэд зэрэг хамаарч, бусад хамаатан, садан ордоггүй байсан буюу арай явцуу зохицуулалттай байсан.	Тус хуульд өмнөх зохицуулалтыг өргөжүүлэн “ач, зээ нар ах дүү, бусад төрөл, садангийн хүн”-ийг “нэгдмэл сонирхолтой этгээд”-д хамааруулахаар тодорхой заажээ.
Тус хуульд “хараат бус гишүүн” гэсэн ойлголт байх боловч тоог нь тодорхой заагаагүй, хэт ерөнхий зохицуулалттай байжээ.	Одоогийн хуульд ТУЗ-ийн гишүүдийн гуравны нэгээс доошгүй хувь нь хараат бус гишүүн байхаар тодотгож өгсөн нь компанийн засаглалд нийцэх оновчтой зохицуулалт болсон байна.
Мөн 2011 оны КтХ-ийн 83 дугаар зүйлийн 83.4 дэх хэсэгт “Компанийн гүйцэтгэх удирдлагыг хэрэгжүүлэгч этгээд нь төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүн байж болох бөгөөд төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дарга байхыг хориглоно” гэж заасан нь “... компанийн сайн засаглалын чиглэлээр манай орны хийсэн томоохон алхмын нэг юм. Өнөөдөр дэлхийд сайн засаглалын хувьд энэ албан тушаалыг салгахыг зөвлөдөг.” ²¹⁶	
2011 оны КтХ—ийн 6 дугаар зүйлийн 6.14-т “Толгой компани, түүнтэй энэ хуулийн 6.1, 6.3, 6.8-д заасан хамаарал бүхий компаниуд, нэг этгээд дангаараа болон нэгдмэл сонирхолтой этгээдтэй хамтран хувьцааных нь хяналтын багцыг эзэмшдэг, эсхүл компанийн удирдлагын шийдвэрийг нь тодорхойлох боломжтой компаниудыг компанийн нэгдэл гэнэ”, мөн зүйлийн 6.15-т “Нэг толгой компанийн хараат болон охин компаниуд, эсхүл нэг этгээд дангаараа болон нэгдмэл сонирхолтой этгээдтэй хамтран хувьцааных нь хяналтын багцыг эзэмшдэг компаниудыг зэргэлдээ компани гэнэ” гэж тус тус заасан. Эдгээр нь шинээр хуульчлагдсан бөгөөд хэдийгээр нарийвчлах шаардлагатай ч орчин үеийн компанийн засаглалд нийцэхүйц шинэлэг зохицуулалт болсон.	

²¹¹ “Тус хуульд анх удаа хувийн өмчийг хүлээн зөвшөөрч, иргэд хувьдаа өмчтэй байх эрхтэйг хуульчлан баталгаажуулсан” - М.Төрбаяр “Үнэт цаасны зах зээлийн эрх зүйн зохицуулалтын өнөөгийн байдал”, *Үнэт цаас, хөрөнгийн зах зээл бүтээгдэхүүн, ажил үйлчилгээ, эдийн засгийн өсөлт илтгэлийн эмхэтгэл* (УБ: ХЗҮТ, 2006): 38 дахь тал.

²¹² “Тус хуульд анх удаа “компани” гэх нэршлийг тусгаж, түүний тодорхойлолтыг хуульчилсан” – Хууль зүйн үндэсний төв, Германы хамтын ажиллагааны нийгэмлэг, *Компанийн эрх зүйн асуудал* (УБ: ХЗҮТ, 2003), 10 дахь тал /дам эшлэл/

²¹³ Тус хуульд дүрмийн сангийн доод хэмжээний хувийг өмнөх хуулиас өсгөсөн бөгөөд бусад зохицуулалтын хувьд өмнөх хуультай ерөнхийдөө адил.

²¹⁴ Тус хуулийг 1997 онд УИХ Соросын сангийн шугамаар хамтарсан төсөл хэрэгжүүлж, Колумбын их сургууль-ийн ... профессор Блэк болон Краакман-ийн компанийн жишиг загварт (A Self Enforcing Model of Corporate Law) үндэслэн боловсруулахыг зорьжээ. – Г.Давааням, *Морал хазардын асуудлаас үүдэх толгой компанийн хариуцлага* (УБ: Адмон принт, 2020), 29 дэх тал.

²¹⁵ *Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл* (2011), №42

²¹⁶ Д.Байлхүү, *Компанийн төлөөлөн удирдах зөвлөл* (Адмон принт, УБ., 2016 он.), 31 дэх тал

1.2. Компанийн эрх зүйн зохицуулалт

КтХ нь 2011 онд батлагдан хэрэгжсэнээс хойш даруй 9 жилийн турш тус салбарын харилцааг зохицуулах эрх зүйн гол эх сурвалж байж иржээ. Компанийн эрх зүйн харилцааг тус хуулиас гадна хууль зүйн салбар бүрийг зохицуулсан нийт 9572 эрх зүйн акт эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн системийн хүрээнд үйлчилж²¹⁷ байгаагаас шууд холбогдох дараах эрх зүйн актууд хүчин төгөлдөр үйлчилж байна:

Монгол Улсын хууль 72 (*хавсралт 1*)

Улсын Их Хурлын тогтоол 34

Монгол Улсын олон улсын гэрээ 12

Ерөнхийлөгчийн зарлиг 1

Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэр 36

Улсын дээд шүүхийн тогтоол 11

Засгийн газрын тогтоол 270

Сайдын тушаал 27

Засгийн газрын агентлагийн даргын тушаал 2

УИХ-аас томилогддог байгууллагын дарга, түүнтэй адилтгах албан тушаалтны шийдвэр 3

Аймаг, нийслэлийн Засаг даргын захирамж 1

Зөвлөл, хороо, бусад байгууллага 14

Эдгээр эрх зүйн актаас “Иргэний хууль”²¹⁸, “Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль”²¹⁹, “Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль”²²⁰, “Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны тухай хууль”²²¹ зэрэг холбогдох хууль, тэдгээрт хамаарах эрх зүйн актуудаар голчлон зохицуулдаг хэдий ч өөр хоорондоо уялдаагүй, алдаатай зохицуулалт нэлээдгүй байна. Тухайлбал: Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйл, 14 дүгээр зүйл, 21 дүгээр зүйлд Нөхөрлөл, компанийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, 35 дугаар зүйл, 91 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу хэмээн хүчингүй хуулийн заалт эшлэсэн.

Даатгалын мэргэжлийн оролцогчийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.2-т заасан “Даатгалын компанид Компанийн тухай хуулийн 45 дугаар зүйл хамаарахгүй” гэж 1999 оны Компанийн тухай хуулийг эшлэсэн, Банкны тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.2.10.банкны хянан шалгагч /хянан шалгах зөвлөл/-ийн асуудлыг Компанийн тухай хуулийн 92 дугаар зүйлийн дагуу зохицуулах талаар заасан нь одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хуультай нийцэхгүй байна.

Судалгааны гол объект нь КтХ болохын хувьд шаардлагатайгаас бусад тохиолдолд дээр дурдсан хуулиудын агуулга руу хэт орохоос зайлсхийсэн бөгөөд КтХ-ийн тодорхой зохицуулалт болон практик хоорондын уялдааг тодруулах замаар тулгамдсан асуудлыг гаргаж, шийдэл эрэлхийлэхийг зорив. Ингэхдээ хуулийг бүхэлд нь тайлбарлах илүүц бөгөөд энэ талаарх танилцуулга, ном, гарын авлага хангалттай байх тул онцлог цөөн зохицуулалтыг сонгон авлаа.

- *Хувьцаатай холбоотой зохицуулалт*

Хувьцаатай холбоотой эрх зүйн харилцааг “Үнэт цаасны зах зээлийн тухай

²¹⁷ Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ. /ХЗҮХ-ийн судалгааны тайлан. 2018 он./ <http://nli.gov.mn/?p=4961> (сүүлд үзсэн 2019.10.25)

²¹⁸ *Төрийн мэдээлэл* эмхэтгэл (2002), №7

²¹⁹ *Төрийн мэдээлэл* эмхэтгэл (2018), №30

²²⁰ *Төрийн мэдээлэл* эмхэтгэл (2013), №24

²²¹ *Төрийн мэдээлэл* эмхэтгэл (2010), №20

хууль”-иар нарийвчлан хуульчилсан. Иймд КтХ-ийн бусад эрх зүйн зохицуулалтыг бодвол харьцангуй тодорхой зохицуулалттай. Гэвч КтХ-ийн 33 дугаар зүйлийн 33.1-д “Компанийн энгийн болон давуу эрхийн хувьцааны тоог компанийн дүрмээр тогтоох бөгөөд үүнийг зарласан хувьцаа гэнэ” гэж зааснаас үзвэл манай хуульд давуу эрхийн хувьцааны тоог тогтоосон, хязгаарласан зүйлгүй байна.

“... Зарим улсад гаргасан нийт хувьцаанд ноогдох давуу эрхийн хувьцааны тоог түүний дээд хэмжээг тогтоон өгөх замаар хязгаарлаж өгсөн байдаг ба үүний шалтгаан нь энгийн хувьцаагаар оруулсан хөрөнгө оруулалтыг их байлгах бодлогыг дэлхий нийтээрээ баримталдагтай холбоотой.”²²²

Мөн 2017 оны байдлаар давуу эрхийн хувьцаа гаргасан компани бараг байхгүй байна²²³. Харин 2012 онд “Эрдэнэс Монгол” ХХК давуу эрхийн хувьцааг Монгол Улсын нийт иргэнд эзэмшүүлэхээр гаргаж байжээ.

Иймд энгийн хувьцаанд ноогдох давуу эрхийн хувьцааны тооны дээд хэмжээг тогтоох, давуу эрхийн хувьцаатай холбоотой зохицуулалтын хэрэгжилтийг эрчимжүүлэх нь зүйтэй.

- *Хувьцаа эзэмшигчийн эрхтэй холбоотой зохицуулалтууд*

КтХ-ийг үзвэл, төр нь компанийн эрх зүйн харилцаанд төрийн захиргааны байгууллагын хувиар болон хувьцаа эзэмшигчийн хувиар гэх хоёр төрлөөр оролцох боломжтой байна.

Гэтэл манай өнөөгийн практикт төрийн байгууллагаас төрийн эзэмшилд байгаа хувьцааг төлөөлж эзэмшигчийн хувьд гаргаж байгаа шийдвэр нь тухайн төрийн байгууллагын шууд нэрээр гарч байгаа нь уг шийдвэр хууль зүйн хувьд хүчин төгөлдөр бус болоход хүргэж байна.²²⁴

ЭЗХАХБ-аас гаргасан “Төрийн өмчит компанийн засаглалын гарын авлага”²²⁵-д “Төр нь бусад хувьцаа эзэмшигчтэй адил эрх эдлэх бөгөөд хувьцаа эзэмшигчийн эрхээ төрийн захиргааны эрхээс тусдаа хэрэгжүүлэх нь зүйтэй” гэжээ. Иймд хувьцаа эзэмшигчийн хувьд эдлэх эрхийн хүрээнд “Төрийн эзэмшилд байгаа хувьцааг төлөөлөн эзэмшигч” гэсэн тодотголыг тухайн төрийн байгууллагын өмнө оруулж байх нь хэлбэрийн хувьд зохимжтой.

Санхүүгийн хэрэгслийг амьдралд ашиглахад эзэмшигч этгээдүүдийн эдлэх эрхийг хамгаалах асуудал хамгийн чухал. Энэхүү эрхийн хамгаалалт хангалтгүй бол хувьцаа болон бусад үнэт цаас ямар ч үнэ цэнэгүй хий хоосон цаас болно. Иймээс хувьцаа эзэмшигчдийн эрхийг хамгаалах асуудлыг компанийн засаглалын нэг чухал бүрэлдэхүүн хэсэг болгон тусгайлан авч үздэг.²²⁶

Компанийн багц хувьцаа эзэмшигчдийн эдлэх эрхийн хувьд: энгийн хувьцааны 10-аас дээш хувийг эзэмшигч нь компанийн аж ахуй, санхүүгийн үйл ажиллагаанд аудитын шалгалт хийлгэх эрхтэй²²⁷ бол жижиг буюу энгийн хувьцаа эзэмшигчид тийм эрх байхгүй байна.

²²² Д.Байлхүү. *Хувьцаа болон хувьцаа эзэмшигчийн эрх, түүний хэрэгжүүлэлт* (Адмон принт, УБ., 2017 он.), 19 дэх тал.

²²³ Мөн тэнд.

²²⁴ Д.Байлхүү. *Хувьцаа болон хувьцаа эзэмшигчийн эрх, түүний хэрэгжүүлэлт* (Адмон принт, УБ., 2017 он.), 52 дахь тал.

²²⁵ The OECD, *Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises* (Paris: OECD Publishing, 2015), <http://dx.doi.org/10.1787/9789264244160-en>

²²⁶ Д.Байлхүү. *Хувьцаа болон хувьцаа эзэмшигчийн эрх, түүний хэрэгжүүлэлт* (Адмон принт, УБ., 2017 он.), 3 дахь тал

²²⁷ Мөн тэнд, 30 дахь тал.

ЭЗХАХБ-аас гаргасан “Компанийн засаглалын зарчим”²²⁸-д “Жижиг хувьцаа эзэмшигчид нь хувьцааны хяналтын багцыг эзэмшиж байгаа этгээдээс шууд буюу шууд бусаар үзүүлж болох аливаа дарамт, эсхүл ашиг сонирхлоо хамгаалсан үйлдлээс хамгаалагдсан байх ба эрх нь зөрчигдсөн тохиолдолд зөрчигдсөн эрхийг нь сэргээх үр дүнтэй арга замаар хангагдсан байна” гэжээ. Мөн, КтХ-д ХХК-г ХК болгон өөрчлөхөд хувьцааны талаар зохицуулсан боловч ХК-г ХХК болгоход хувьцааг хэрхэх, ялангуяа жижиг хувьцаа эзэмшигчийн эрхийг хэрхэн хамгаалах талаар хуульчлаагүй байна. Иймд жижиг хувьцаа эзэмшигчийн эрхийг хамгаалсан зохицуулалтыг нарийвчлах нь зүйтэй.

- *Хувьцаа эзэмшигчдийн хуралтай холбоотой зохицуулалтууд*

КтХ-ийн 10 дугаар зүйлийн 10.4 дэх хэсэгт “Компанийн оршин байгаа газар, шуудангийн хаягийг түүний ерөнхий захиргаа байршин байгаа газраар тодорхойлно”, 65 дугаар зүйлийн 65.4 дэх хэсэгт “Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын зард компанийн оноосон нэр, байршил, хурал хийх өдөр, цаг, газар, ... бусад мэдээллийг тусгасан байна” гэж тус тус заажээ.

Дээрх заалтуудаас үзвэл, Хувьцаа эзэмшигчдийн хурал хийх байршлыг хатуу тогтоогоогүй боловч компанийн ерөнхий захиргаа байгаа газрыг компанийн оршин байгаа газраар тодорхойлох тул хурал компанийн ерөнхий захиргаа буюу төв байр байгаа газар болохоор ойлгогдож байна. Үүний дагуу практикт ихэвчлэн “... компанийн төв байранд хийхээр зарласан байдаг боловч байрны зай, байршил болон хувьцаа эзэмшигчдийн тооноос хамаарч өөр газар хийх тохиолдол ч гардаг. Ямар ч тохиолдолд хурал болох газрыг сонгохдоо хуралд оролцох хувьцаа эзэмшигчдийн зүгээс аль болох бага зардал гаргах, олон хувьцаа эзэмшигч оролцох бололцоог хангах, мөн хурал болох газрын байршил, хаяг нь хүмүүст ойлгомжтой, олж очиход хялбар байх, нийтийн тээврийн хэрэгсэл үйлчилдэг байх зэрэг асуудлыг анхаарах ёстой.”²²⁹

Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын байртай холбоотойгоор КтХ-ийн 65 дугаар зүйлийн 65.8 дахь хэсэгт “Компани нь хувьцаа эзэмшигчдийг хувьцаа эзэмшигчдийн хурал хуралдах байранд орох бололцоог хангах үүрэгтэй” гэж заасан. Сүүлийн үед Монгол Улсад олон давхар, дундын оффис бүхий барилга байгууламжийн тоо нэмэгдэж буй бөгөөд зарим тохиолдолд нэвтрэхэд шаардлага тавигдах болсонтой холбогдуулан ийм барилгад хурал зарлах бол хувьцаа эзэмшигчдийг хурал болох өрөө, танхимд саадгүй нэвтрэн орох бололцоог хангах нь компанийн үүрэг юм.

КтХ-ийн 65 дугаар зүйлийн 65.3 дахь хэсэгт “Хувьцаат компанийн хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын зар хүргэх журмыг Санхүүгийн зохицуулах хороо тогтооно” гэсэн байх бөгөөд Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2018 оны 377 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Хувьцаат компанийн хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын зар хүргэх журам”²³⁰-д хурлын зар хүргэх ажиллагааг дэлгэрэнгүй журамласан байх бөгөөд өдөр тутмын сонин, орон даяар нэвтрүүлгээ түгээдэг телевиз, радио, компани өөрийн болон арилжаа эрхлэх байгууллагын цахим хуудас, утас, факс, электрон шуудан зэрэг бүхий л төрлийн аргыг хэрэглэж болохоор зохицуулсан байгаа нь сайн хэрэг. Гэвч эдгээрээс цахим хуудсаар түгээх нь хамгийн зардал багатай, цаг үеийн аливаа нөхцөл байдалд хэрэглэж болохуйц арга байх тул цахимаар хурлын зарыг хүргэх эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох шаардлагатай юм.

²²⁸ G20/OECD, *Principles of Corporate Governance* (Paris: OECD Publishing, 2015), p.26.

<http://dx.doi.org/10.1787/9789264236882-en> (Тус баримт бичгийг ЭЗХАХБ болон “Их Хорь” хамтран 2015 онд шинэчлэн баталсан бөгөөд 2019 онд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан байна)

²²⁹ Д.Байлхүү, *Хувьцаа эзэмшигчдийн хурал* (Адмон принт, Уб., 2016 он.), 35 дахь тал

²³⁰ СЗХ-ны 2018 оны 12 сарын 14-ний өдрийн 377 дугаар тогтоолын хавсралт “Хувьцаат компанийн хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын зар хүргэх журам”, <https://www.legalinfo.mn/annex/details/8870?lawid=13845>

КтХ-ийн 83 дугаар зүйлийн 83.8 дахь хэсэгт “Гүйцэтгэх удирдлага нь төлөөлөн удирдах зөвлөлөөс олгосон эрх хэмжээний хүрээнд хэлцэл хийх, гэрээ байгуулах, компанийг төлөөлөх зэргээр компанийн нэрийн өмнөөс итгэмжлэлгүйгээр үйл ажиллагаа явуулна” гэж зааснаас үзвэл итгэмжлэлгүйгээр төлөөлөх этгээд нь гүйцэтгэх удирдлага байх боловч мөн хуулийн 90 дүгээр зүйлийн 90.2-т “компанийг төлөөлөх эрх бүхий албан тушаалтан” гэсэн нэр томьёо бий.

Харин КтХ-ийн 84 дүгээр зүйлийн 84.1-д “Компанийн төлөөлөн удирдах зөвлөл, гүйцэтгэх удирдлагын багийн гишүүн, гүйцэтгэх захирал, санхүүгийн албаны дарга, ерөнхий нягтлан бодогч, ерөнхий мэргэжилтэн, төлөөлөн удирдах зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга зэрэг компанийн албан ёсны шийдвэрийг гаргахад болон гэрээ, хэлцэл хийхэд шууд болон шууд бусаар оролцдог этгээдийг компанийн эрх бүхий албан тушаалтанд тооцно” гэжээ.

Эндээс, компанийг төлөөлөх эрх бүхий албан тушаалтан гэдэгт гагцхүү гүйцэтгэх удирдлага орох уу, эсвэл компанийн эрх бүхий албан тушаалтнууд давхар хамаарах уу гэдэг асуудал урган гарна. Хэрэв компанийн эрх бүхий албан тушаалтнууд хамаарах бол тэдний итгэмжлэлийн асуудал хэрхэх талаар тодорхойгүй байна.

Дээрх асуудалтай холбогдон гарсан шүүхийн маргааныг²³¹ товч дурдвал: “Т” банк бэлэн мөнгөний машин (АТМ)-аа “ТНИ” ХХК-ийн байранд байрлуулдаг бөгөөд Олон Улсын хурал зохиохтой холбоотойгоор ХХК-ийн зүгээс “Т” банкинд машиныг шилжүүлэн байршуулах хүсэлтийг хүргүүлсэн. Гэтэл “Т” банкны төв салбараас хариу өгөөгүй бөгөөд тухайн компанийн байранд байрладаг “Т” банкны салбарын захирал банкныхаа өмнөөс хэлцэл хийж, шилжүүлэн байршуулахад холбогдох төлбөрийг “ТНИ” ХХК-аас гаргуулж, машиныг шилжүүлэн байршуулжээ. Ажил дууссаны дараа “ТНИ” ХХК ажлын хөлсийг “Т” банкнаас нэхэмжилсэн боловч удирдлага солигдсон шалтгаанаар өгөхгүй байсан тул шүүхэд ханджээ. Харин хариуцагч “Т” банкны зүгээс салбарын захирлыг банкныг төлөөлөх эрх бүхий этгээд биш гэж маргасан байна.

Шүүх шийдвэртээ “... хэдийгээр “Т банк” ХХК-ийн ... салбарын захирал нь гэрээ байгуулах эрхгүй талаар ... журамд заасан ч Иргэний хуулийн 53 дугаар зүйлийн 53.1-д “Эрх олгогдоогүй этгээдийн хийсэн үйлдлийг эрх бүхий этгээд хожим дэмжин зөвшөөрсөн бол уг үйлдлийг хүчин төгөлдөр гэж үзнэ” гэж заасны дагуу ... салбарын захирлын байгуулсан ажил гүйцэтгэх гэрээг хожим дэмжин зөвшөөрсөн, хүчин төгөлдөр хэлцэл гэж үзнэ” гэжээ. Өөрөөр хэлбэл, “Т” банкны төв салбар нь салбарын захирлынхаа үйлдлийг хожим дэмжин зөвшөөрсөн буюу бэлэн мөнгөний машиныг шилжүүлэн байршуулсан болон ажлын хөлсний тухайд маргаан гаргаагүй тул салбарын захирлын банкаа төлөөлөн хийсэн хэлцэл нь хүчин төгөлдөр гэж шийдвэрлэжээ.

“Банкны тухай хууль”²³²-ийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.13-т “банкны нэгж” гэж банкны салбар, төлөөлөгчийн газар, тооцооны төв, тооцооны касс зэрэг хуулийн этгээдийн эрхгүй байгууллагыг” ойлгохоор заасан байх тул салбарын захирал нь аливаа харилцаанд банкныг итгэмжлэлгүйгээр төлөөлөх этгээд биш байх боловч дээрх тохиолдолд үйлдэл нь хүчин төгөлдөр байна.

Энэ талаар холбогдох судалгаанд “Манай улсын хувьд ихэнх тохиолдолд зөвхөн гүйцэтгэх захирлыг л итгэмжлэлгүйгээр төлөөлөх бүрэн эрхтэй этгээд гэж тайлбарлах байдлаар бусад этгээдийн бүрэн эрхийг ерөнхий байдлаар бус тусгайлсан байдлаар зохицуулах нь түгээмэл байна. Гэтэл эдгээр захирал,

²³¹ Чингэлтэй дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн 2018.04.04-ний өдрийн 649 дугаар шүүхийн шийдвэрээс маргааны талаар дэлгэрэнгүйг үзнэ үү. <http://new.shuukh.mn/irgenanhan/74995/view> (Сүүлд үзсэн: 2020.08.05)

²³² Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл (2010), №7

менежер, дарга гэх мэт албан тушаалтай этгээд нь бусадтай гэрээ байгуулах, хэлцэл хийх тохиолдолд тэдгээрийн төлөөлөх бүрэн эрхийг тодорхойлоогүйгээс гуравдагч этгээд төдийгүй, үүнээс үүдэн арилжаа, бизнесийн үйл ажиллагааны тогтвортой, түргэн шуурхай явагдах, найдвартай байдал хангагдах явдалд тодорхой хүндрэл учирч байна²³³ гэснийг анзаарч, компанийг төлөөлөх этгээдийн эрх зүйн зохицуулалтыг илүү тодорхой, боловсронгуй болгох нь зүйтэй.

КтХ-ийн 78 дугаар зүйлийн 78.1 дэх хэсэгт “Компанийн дүрэмд өөрөөр заагаагүй бол төлөөлөн удирдах зөвлөлийн даргыг төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүдийн дотроос нийт гишүүний олонхийн саналаар сонгоно” гэж заасан боловч “... манай зарим компани ялангуяа нэг хувьцаа эзэмшигчтэй компанид ТУЗ-ийн даргыг ХЭХ-ын бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэгч этгээд нь ТУЗ-ийн гишүүдээс гадна шууд томилсон тохиолдол гарч”²³⁴ байжээ. Иймд ХЭХ нь хуулиар олгогдсон чиг үүргийн хүрээнд шийдвэр гаргах, хүрээнээс халихгүй байхад хуулийн хэрэгжилтийг сайжруулах шаардлагатай байна.

КтХ-ийн 65 дугаар зүйлийн 65.6-д “Хувьцаа эзэмшигчдийн ээлжит хурал хуралдах үед хувьцаа эзэмшигчид дараах баримт бичигтэй танилцах бололцоог олгоно: 65.6.6.компанийн төлөөлөн удирдах зөвлөл, гүйцэтгэх удирдлагын зардал, цалин, урамшуулал” гэж заасан. Энэ заалттай холбоотой нэг зүйлийг дурдах нь зүйтэй.

ТУЗ нь ажлын тайлангаа жилд нэгээс доошгүй удаа ХЭХ-д тайлагнах үүрэгтэй. Ялангуяа хувьцаа эзэмшигчдийн ээлжит хуралд ТУЗ тухайн жилд өөрийн хийсэн ажлын тайлангаа заавал танилцуулж дүгнэлт гаргуулах нь компанийн үйл ажиллагаанд тустай. “Манай ихэнх компанид компанийн жилийн тайланг танилцуулсныгаа ТУЗ тайлангаа тавьсан мэт ойлгодог. Компанийн үйл ажиллагааны тайлан бол ТУЗ-ийн өөрийнх нь хийсэн ажлын тайлан биш юм. ... Энэхүү тайланд ТУЗ-ийн хурал, түүгээр хэлэлцэн шийдвэрлэсэн асуудал, хороодын ажиллагаа, гишүүдийн оролцоо, ТУЗ өөрийн ажлыг үнэлж дүгнэсэн дүгнэлт зэргийг тусгасан байвал зохино.”²³⁵ Иймд ТУЗ нь дээр дурдсан зардал, цалин, урамшууллаас гадна үйл ажиллагааны дэлгэрэнгүй тайлангаа ХЭХ-д танилцуулж байхыг тодорхой хуульчлах буюу компанийн дүрэмд зохицуулах нь ТУЗ-ийн үйл ажиллагааг сайжруулах алхам болох юм.

- Төлөөлөн удирдах зөвлөлтэй холбоотой зохицуулалтууд

КтХ-ийн 75 дугаар зүйлийн 75.4 дэх хэсэгт “Хувьцаат компани болон төрийн өмчийн компанийн төлөөлөн удирдах зөвлөл нь ес буюу түүнээс дээш гишүүнтэй байх ба тэдгээрийн гуравны нэгээс доошгүй хувь нь хараат бус гишүүн байна”, мөн хуулийн 81 дүгээр зүйлийн 81.5-д “Энэ хуулийн 81.2-т заасан нэр дэвшүүлэх хороо нь дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 81.5.7.энэ хуулийн 59.5-д заасан үндэслэлээр төлөөлөн удирдах зөвлөлийн бүрэн эрх нь дуусгавар болсноос хойш гурван жилийн хугацаанд тухайн төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүн байсан этгээдийн нэрийг аливаа хувьцаат компанийн төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүнд дэвшүүлэхээс татгалзах” гэж тус тус заажээ.

Дээрх зохицуулалтууд нь компанийн сайн засаглалд нийцэхүйц зохицуулалт мөн бөгөөд гагцхүү практикт хэрэгжүүлэх тал дээр компанийн ТУЗ-ийн дэргэдэх нэр дэвшүүлэх хороо өндөр ач холбогдол өгөх шаардлагатай юм. Учир нь “Гүйцэтгэх удирдлага нь ТУЗ-д ажлаа тайлагнадагтай холбогдуулан компанийн Гүйцэтгэх удирдлага, ТУЗ хоёрын дунд сонирхлын зөрчил үүсгэхгүй байх үүднээс ТУЗ-д

²³³ Ханнс Зайделийн сан, Эрх зүйн боловсрол академи, Арилжаа (худалдаа)-ны хуулийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах /судалгааны тайлан/, (УБ: 2019), 15 дахь тал https://mongolia.hss.de/fileadmin/user_upload/Projects_HSS/Mongolia/Dokumente/2019/HGB_Studie.pdf

²³⁴ Д.Байлхүү, Компанийн төлөөлөн удирдах зөвлөл (Адмон принт, УБ., 2016 он.), 30 дахь тал.

²³⁵ Мөн тэнд, 57 дахь тал.

компанид ажилладаг өндөр албан тушаалтныг аль болох бага хэмжээнд сонгож, болж өгвөл ийм хүнийг томилохгүй байх нь зүйтэй”²³⁶.

КтХ-ийн ТУЗ-ийн гишүүнтэй холбогдох зохицуулалтыг үзвэл, ажилтанд хувьцаа эзэмшүүлэх, тэдгээрийн төлөөллийг ТУЗ-д байлгах талаар зохицуулалт байхгүй байх бөгөөд компанийн ажилтан хувьцаа эзэмших эрхтэй байж, ТУЗ-д төлөөлөлтэй байснаар компанийн засаглалыг хараат бус, амжилттай ажиллахад нөлөөтэй байж болох юм. Иймд “Ажилтанд хувьцаа эзэмшүүлэх хөтөлбөр”²³⁷-ийг хуульчлах эсэхийг цаашид дэлгэрүүлэн судлах хэрэгцээ байна.

Түүнчлэн, ТУЗ-ийн гишүүд гаргасан шийдвэрийнхээ төлөө өөрийн хувийн эд хөрөнгөөр хариуцлага хүлээх учраас “... ихэнх тохиолдолд эрсдэлтэй шийдвэр гаргахаас зайлсхийж чухал асуудал хэлэлцэх хуралд оролцохгүй байх, эсвэл шийдвэр гаргахгүй хойшлуулах зэргээр асуудалд идэвхгүй хандах явдал гаргадаг. Энэ байдал нь компанийг эрсдэлээс сэргийлэх сайн талтай боловч зарим тохиолдолд асуудлыг шийдэхгүй хойшлуулснаар компанид илүү хохирол учруулах эсвэл эрсдэл хийснээр нааштай үр дүн гарах байсныг болиулах зэрэг сөрөг үр дагаварт хүргэдэг.”²³⁸ Энэ асуулдыг шийдвэрлэх зорилгоор “барууны ихэнх компани ТУЗ-ийн гишүүдэд тодорхой хэмжээнд эрсдэлтэй шийдвэр гаргах бололцоог бий болгох үүднээс тэдгээрт албан тушаалын даатгалыг тодорхой хэмжээний хүрээнд компанийн зүгээс хийдэг”²³⁹ байна. Одоогоор манай КтХ-д ийм зохицуулалт байхгүй.

“Даатгалын тухай хууль”²⁴⁰-д зааснаар Монгол Улсад сайн дурын даатгалын хэлбэрийг Санхүүгийн зохицуулах хороо тогтоодог ба Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2018 оны 207 дугаар тогтоолын хавсралт²⁴¹-д заасан “Сайн дурын даатгалын хэлбэр”-ээс үзвэл Монгол Улсад “албан тушаалын” гэх даатгал байхгүй байна. Тиймд “хөрөнгийн даатгал”, “хариуцлагын даатгал”-ын аль тохиромжтойг сонгон ТУЗ-ийн гишүүнд санал болгож болох юм.

1.3. Компанийн эрх зүйн тулгамдсан асуудал

2020 оны эхээр дэлхий дахинаа илэрсэн COVID-19 вирусийн тархалттай холбоотойгоор улсуудын нийгэм, улс төр, эдийн засгийн байдал, тэдгээртэй холбоотой явуулах үйл ажиллагааны арга, хэлбэрт багагүй өөрчлөлт орж байна. Тэр дундаа худалдааны эрх зүй, компанийн эрх зүйн харилцаа, түүнтэй холбогдох үндсэн асуудлуудыг нухацтай хэлэлцэж, үр дүнд нь хуульдаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулж байгаа юм.

Монгол Улсын хувьд цар тахалтай холбогдуулан дараах хуулиудыг баталсан байна. Үүнд:

- Коронавируст халдвар /ковид-19/-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хууль²⁴²
- Нийгмийн даатгалын шимтгэлээс чөлөөлөх, ажилгүйдлийн даатгалын сангаас дэмжлэг үзүүлэх тухай хууль²⁴³

²³⁶ Мөн тэнд, 32 дахь тал.

²³⁷ ESOP – Employee Stock Ownership Plan

²³⁸ Д.Байлхүү, *Компанийн төлөөлөн удирдах зөвлөл* (Адмон принт, УБ., 2016 он.), 40 дэх тал.

²³⁹ Мөн тэнд.

²⁴⁰ *Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл* (2004), №20

²⁴¹ Сайн дурын даатгалын хэлбэр, <https://www.legalinfo.mn/annex/details/8551?lawid=13526> (Сүүлд үзсэн: 2020.08.06)

²⁴² *Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл* (2020), №17

²⁴³ *Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл* (2020), №15, Тус хуульд цар тахлын улмаас үйл ажиллагаа нь доголдож, орлого нь буурч байгаа боловч ажлын байрыг хадгалж, хуульд заасан хугацаанд нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөлтийн тайлан ирүүлсэн хуулийн этгээдийг тодорхой хугацаанд нийгмийн даатгалын шимтгэлээс чөлөөлөх, ажилгүйдлийн даатгалын сангаас дэмжлэг үзүүлэхээр хуульчилсан.

- Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль²⁴⁴
- Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль²⁴⁵ болон бусад холбогдох УИХ-ын 5 тогтоол, Засгийн газрын 22 тогтоол гарчээ.

Цар тахалтай холбоотой эдийн засгийн арга хэмжээнүүдийг шат дараатайгаар хэрэгжүүлж, дээр дурдсан хууль тогтоомжийг батлан хэрэгжүүлж байгаа хэдий ч одоогоор КтХ-д холбогдох зохицуулалт, өөрчлөлт хийгээгүй байна.

Иргэний хуульд “гэнэтийн буюу давагдашгүй хүчний шинжтэй онцгой нөхцөл байдал”-ын талаар зохицуулсан байдаг ч КтХ-д энэ талаарх зохицуулалт байдаггүй. Дурдсан хууль, авсан арга хэмжээнээс гадна цар тахлын нөхцөл байдалтай холбогдуулан компанийн эрх зүйн харилцаанд хийх шаардлагатай өөрчлөлтийг дараах байдлаар тодорхойлж болох юм. Үүнд:

- Хурлын зохион байгуулалт: Хувьцаа эзэмшигчдийн ээлжит хурлын хугацааг тахлын үеэр хойшлуулах, зарласан бол нөхцөл байдлаас үүдэн хойшлуулж болох, эсвэл бүх хувьцаа эзэмшигчдийг оролцох нөхцөл байдлыг бүрдүүлж чадсан тохиолдолд цахимаар хурлыг зохион байгуулах зохицуулалт. Ингэхдээ КтХ-ийн 73 дугаар зүйлийн 73.2-т “Хувьцаа эзэмшигчдийн ээлжит хурлыг эчнээ санал хураалтаар орлуулахыг хориглоно” гэж заасныг харгалзан цар тахлын үеэр ХЭХ-ыг тодорхой хугацаагаар (жишээ нь 2020.12.31-нийг хүртэл) хойшлуулах эсхүл цахим хурлыг зохион байгуулах арга замын аль тохиромжтойг хуульчлах нь зүйтэй.
- Ноогдол ашиг хуваарилах хугацааг хойшлуулах: КтХ-ийн 46 дугаар зүйлийн 46.5 дахь хэсэгт “Төлөөлөн удирдах зөвлөл нь санхүүгийн жил дууссанаас хойш 50 хоногийн дотор ногдол ашиг хуваарилах эсэх талаар хэлэлцэн шийдвэрлэсэн байна” гэж заасан бөгөөд ХЭХ хойшилсон тохиолдолд тус асуудлыг ч мөн нөхцөл байдалтай холбогдуулан тодорхой хугацаагаар хойшлуулах зохицуулалтыг хийж болох юм.

ХОЁР.ГАДААДЫН ЗАРИМОРНЫ КОМПАНИЙН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ, ТУЛГАМДСАН АСУУДАЛ

Компанийн хууль тогтоомжийн хөгжлийн хандлага нь өнөөгийн даяаршиж буй нийгэм эдийн засгийн нөхцөлтэй холбоотой компанийн хууль тогтоомжийг эдийн засаг, эрх зүйтэй холбон цаашдын нийгэмд үүсэж буй болох харилцаа болон компанийн засаглалын чанар, зарчмуудын үзэл баримтлалыг сайжруулан, зохицуулах хэм хэмжээг бүрдүүлэхэд оршиж байна. Мөн групп компаниудын харилцааг нарийвчлан судлах шаардлага нийгэмд үүсэж, толгой компани охин компанийн хооронд үүсэх хариуцлагын хэм хэмжээний хязгаар, харилцаа, хариуцлага хүлээх этгээд зэргийг дахин судалж өөрчлөлт оруулах нь энэхүү даяаршиж буй зах зээлийн нийгэмд ирээдүйд бий болох маргаанаас²⁴⁶ урьдчилан сэргийлэх боломжийг бүрдүүлнэ. 2019 оны сүүл үеэр үүссэн “Ковид-19” тахалтай холбогдуулан улс орон бүр иргэн, хуулийн этгээдийн ашиг сонирхолд аль болох сөрөг нөлөөг бий болгохгүйгээр даван туулах эрх зүйн болоод эдийн засгийн шийдлийг хайсаар байна үүний нэг нь Компанийн тухай хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулсан явдал юм.

Иймд эрх зүйн бүлийн хувьд манай улстай нэг эрх зүйн бүлд хамаардаг

²⁴⁴ Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл (2020), №15, Тус хуульд цар тахлын оношилгоо, эмчилгээнд хэрэглэх зорилгоор импортоор оруулж байгаа оношлуур, эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, ариутгал, халдваргүйжүүлэлтийн бодис, амны хаалтыг гаалийн албан татвараас чөлөөлөхөөр хуульчилсан.

²⁴⁵ Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл (2020), №15, дээр дурдсан эм, эмнэлгийн хэрэгслийг нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөхөөр хуульчилсан.

²⁴⁶ “Хууль дээдлэх ёс сэтгүүл” цуврал-76, “Групп компанийн хууль зүйн орчны харьцуулсан судалгаа”, 2020 он. 215 хуудас.

Оросын Холбооны Улс болон Бүгд найрамдах Хятад ард улсын компанийн эрх зүйн хэтийн төлөвийг судалснаар манай улсын компанийн эрх зүйн цаашдын хөгжилд хувь нэмэртэй байх болов уу хэмээн харьцуулсан авч үзлээ.

2.1. ОХУ-ын Компанийн эрх зүйн өнөөгийн байдал, тулгамдсан асуудал

Оросын Холбооны Улсын хувьд Компанийн эрх зүй гэх нэр томъёоны ойлголт анх 1922 оны Иргэний хуулийн 2 дугаар бүлэгт тусгалаа олж байсан. 1980 оны шинэчлэлтэй холбоотой 1991 оны иргэний эрх зүйд компанийн зохион байгуулалтын хэлбэрийн талаар анхны зохицуулалт бий болжээ.

1991-1994 оны хооронд Иргэний хуулийн 1 дүгээр хэсэгт корпорац байгуулах журам, үйл ажиллагааны үндэс, хэлбэр, түүнчлэн корпорац эзэмшигчийн (үүсгэн байгуулагч, оролцогч) үүрэг, статусыг зохицуулах хэм хэмжээний тогтолцоо үүссэний байна.

Корпорацын хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох дараагийн үе шат 1995-2013 оны хооронд үргэлжилж, тус хугацаанд зохион байгуулалтын болон эрх зүйн хэлбэрийг боловсронгуй болгож, бизнесийн түншлэл, Корпорацуудын үйл ажиллагааг зохицуулах арга хэлбэр, корпорацын хэм хэмжээг байнга өөрчилж, тодруулга хийсээр иржээ.

Тухайлбал 2005 онд корпорацын хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох объектив шаардлага байгааг хүлээн зөвшөөрч, ОХУ-ын Эдийн засгийн хөгжил, худалдааны яам “2008 он хүртэл корпорацын хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үзэл баримтлал”-ыг боловсруулж, ОХУ-ын Засгийн газар 2006 оны 5 дугаар сарын 18-ний өдрийн №16 протоколын II хэсгийг баталж корпорацын хууль тогтоомжуудад өөрчлөлтийг оруулсан. 2012 оны 12-р сарын 30-ний өдөр ОХУ-ын Иргэний хуулийн 1, 2, 3, 4 дүгээр бүлэгт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай №302 Холбооны хуулийг баталсан бөгөөд гол нэмэлт, өөрчлөлтүүдийн нэг нь Иргэний хуулийн 2 дугаар зүйлд корпорацтай холбоотой харилцаа нь иргэний хуулийн салшгүй хэсэг болохыг нэмэлтээр оруулсан юм.²⁴⁷

Эрх зүйн зохицуулалт

Корпорацын харилцааны зохицуулалтыг анхлан тусгаж байгаа эрх зүйн актуудын нэг бол ОХУ-ын Үндсэн хууль бөгөөд тус хуулийн 1 дүгээр бүлгийн 8 дугаар зүйлд ОХУ-ын эдийн засгийн эв нэгдэл, бараа, үйлчилгээ, санхүүгийн эх үүсвэрийн чөлөөтэй хөдөлгөөн, өрсөлдөөнийг дэмжиж эдийн засгийн үйл ажиллагааны эрх чөлөөг баталгаажуулж өгсөн²⁴⁸. Энэ корпорацын харилцаа нь өөрөө Үндсэн хуулийн тогтолцооны үндэс буюу тухайн улсын оршин тогтнох нэг чухал холбоос болохыг харуулж байна.

Корпорацын харилцааг зохицуулж байгаа эрх зүйн эх сурвалжуудын дунд ОХУ-ын Иргэний хууль гол байр суурь эзэлдэг гээд тус Иргэний хуульд хуулийн этгээдийн болон арилжааны байгууллагуудын эрх зүйн байдлын ерөнхий харилцааг зохицуулсан байдаг²⁴⁹ тодруулбал, 1995 оны 12 дугаар сарын 26-ний өдрийн “Хувьцаат компанийн тухай” Холбооны хууль, 1998 оны 2 дугаар сарын 8-ний өдрийн “Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн тухай” Холбооны хуулиудаар нарийвчлан зохицуулж өгсөн байдаг.

2016 оны 7 дугаар сарын 3-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн “ОХУ-ын зарим хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” /цаашид №343 гэх/ Холбооны хуулиар “Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компаниудын тухай” болон

²⁴⁷ ОХУ-ын хуулийн нэгдсэн цахим хуудас, www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/8d8cd335130f04a7036c1eb50fff606c93fc643a/ (сүүлд үзсэн: 2020.05.12).

²⁴⁸ ОХУ-ын Үндсэн хууль, <http://www.constitution.ru/10003000/10003000-3.htm>. (сүүлд үзсэн: 2020.08.10).

²⁴⁹ ОХУ-ын хуулийн нэгдсэн цахим хуудас, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/a59399f9b8098892b58b37b351e1d8957453219a/. (сүүлд үзсэн: 2020.08.10).

“Хувьцаат компаниудын тухай” холбооны хуулиудад ашиг сонирхлын зөрчилтэй этгээдтэй хийх хэлцэл болон их хэмжээний хэлцэлтэй холбоотой гүйлгээг хэрхэн байгуулах, гүйлгээ хийх, эсэргүүцэх журмыг өөрчлөх зорилгоор нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Тухайлбал “Хувьцаат компанийн тухай” хуулийн 79 дүгээр зүйлийн 79.6-д ямар тохиолдолд их хэмжээний хэлцлийг хүчин төгөлдөр бус гэж тооцох мөн ямар этгээдүүд тус хэлцэлтэй холбоотой шүүхэд нэхэмжлэл гаргах эрхтэй талаар зохицуулж өгсөн байна.

Мөн Холбооны хуулийн «Гэмт хэргийн улмаас олсон орлогыг хууль ёсны болгох, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай» /цаашид №115 гэх/ оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр Хувьцаат компани болон Хязгаарлагдмал хувьцаат компаниас ашиг авдаг хувьцаа эзэмшигчдийн тухай мэдээллийг ил болгоогүй, жил бүр шинэчлээгүй, хадгалах үүргийг биелүүлээгүй тохиолдолд хуулийн этгээдэд захиргааны хариуцлагад татахаар зохицуулж өгсөн байдаг.

ОХУ-ын хувьд корпорацийн хууль тогтоомжийн цаашдын чиг хандлагын хувьд корпорацийн хяналтын механизмыг тэгш хуваарилж, өргөжүүлэх бодлоготой байгаа тухайлбал, корпорацийн гэрээний зохицуулалттай холбоотой хэм хэмжээг хөгжүүлэх, янз бүрийн эрх бүхий хувьцааны ангиллыг бие болгож зохицуулах, хаалттай компанийн удирдлагын талаар диспозитив дүрмийг боловсруулахад чиглэгдэж байна. Корпорацийн хурлын шийдвэрийг нотариат, бүртгэгчдээр баталгаажуулах, охин компанийн өрийг толгой корпорац болон охин корпорац тэгш хариуцах зэрэг шинэчлэлийн талаар “МФЦ”-ээс байгуулсан ажлын хэсгийн тайланд дурдсан байна.²⁵⁰

Сүүлийн жилүүдэд ОХУ-ын корпорацийн хууль тогтоомжид тулгамдсан асуудлуудын нэг бол корпорацийн засаглал болон үүнтэй холбоотой хөрөнгө дахин хувиарлах маргаан юм. Корпорацийн засаглалын чанарыг сайжруулах нь хөрөнгийн тогтвортой өсөлтөд хувь нэмэр оруулж, эрсдэлийг бууруулж, бизнесийн тогтвортой байдлыг нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой.

ОХУ-ын практикт хэрэгжиж байгаа корпорацийн засаглалын талаар судлан үзэхэд корпорацийн засаглалын менежментийн чиглэлээр зохицуулалт дутмаг, хувьцаат компаниудын корпорацийн засаглалын нэгдсэн стандарт байхгүй байна. Үүнээс үүдэж хувьцаа эзэмшигчдийн эрх ашгийг хамгаалахад асуудал үүссээр байна, учир нь корпорацийн засаглалтай холбоотой зүйл, заалтуудыг хэрхэн тайлбарлаж хэрэглэснээс шалтгаалан хүрэх үр дүн нь өөр байгаа юм.

Хувьцаа эзэмшигчийн нэгдсэн хуралдаанд оролцох, хөрөнгийг татан буулгах, өөрчлөн байгуулах, нэгтгэх явцад (ялангуяа нэг хувьцаанд шилжих тохиолдол) хувьцаа эзэмшигчдэд шилжүүлэх хөрөнгө, хувьцаа дээр маргаан нилээд үүсэж байгаа нь эрх зүйн зохицуулалт дутмаг байгааг харуулж байна. Одоогийн ОХУ-д хэрэгжиж буй корпорацийн засаглалын хэлбэр нь удирдлагын үр ашиггүй загварыг бий болгож, компанийн хөрөнгө оруулалтын чадамжийг нэмэгдүүлэхэд бус харин нөхөрсөг бус байдлаас хамгаалахад чиглэсэн байна.²⁵¹

Эдийн засаг болон, нийгмийн нөхцөл байдалтай холбоотой Ковид-19” тахалтай холбоотой эрх зүйн зохицуулалт, тулгамдсан асуудал

Эдийн засаг болон, нийгмийн нөхцөл байдалтай холбоотой 2020 оны 4 дүгээр сарын 7-ны өдөр нэмэлт, өөрчлөлт орж батлагдсан №115 Холбооны хууль нь корпорацийн хууль тогтоомжуудад мөрдөгдөж буй зарим тавигдах шаардлага болон

²⁵⁰ “МФЦ”-ээс байгуулсан ажлын хэсгийн тайлан. http://www.mfc-moscow.com/assets/files/misc/corp_law_next_steps.pdf (сүүлд үзсэн: 2018.01 сар).

²⁵¹ Гараджа, Ю. В. “ОХУ-ын компанийн тухай хууль тогтоомжийн цаашдын чиг хандлагад тулгарч буй асуудал”, Залуу эрдэмтэн. 2019. № 2 (240).х.х119-122. (сүүлд үзсэн: 2020.08.11). <https://moluch.ru/archive/240/55502/>

хэм хэмжээний хүчин төгөлдөр болох хугацааг өөрчилж хойшлуулсан. Тухайлбал:

- *Хувьцааг бүртгэх, сунгах болон хувьцаа гаргаагүй хувьцаат компанийн дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах*

2015 оны 6 дугаар сард батлагдсан “Төрийн болон хотын үйлчилгээг зохион байгуулах тухай” /цаашид №210 гэх/ Холбооны хуулиар 2014 оны 9 дүгээр сарын 1-ээс өмнө бүртгүүлсэн Корпорацийн дүрэмд “олон нийтэд” гэсэн үг агуулсан Хувьцаат компаниуд зах зээлд хувьцаа гаргаагүй эсхүл худалдагдаагүй бол №210 холбооны хуульд заасны дагуу ОХУ-ын Төв банкинд өөрийн компанийн үнэт цаасыг бүртгүүлэх эсхүл компанийн дүрмээс олон нийтийн гэх нэршлийг хасах үүрэгтэй байна. Тус үүргийг биелүүлэх эцсийн хугацаа 2020 оны 6 дугаар сард дуусгавар болсон бөгөөд №115 Холбооны хуулиар цаг үеийн нөхцөл байдалтай холбогдуулан 2021 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдөр хүртэл сунгасан байна.

- *Аудитын хороо, шалгалт хариуцсан албан тушаалтныг томилох тухай хэрэгжилтийг хойшлуулах*

“Хувьцаат компанийн тухай” /цаашид № 208 гэх/ Холбооны хуулийн 64 дүгээр зүйлийн 3 дахь заалтын 2 дахь догол мөрөнд олон нийтийн компанид аудитын хороо байгуулахыг заасан байдаг. Энэхүү нэгжийг Төлөөлөн удирдах зөвлөлөөс байгуулах бөгөөд санхүүгийн болон эдийн засгийн үйл ажиллагаа, аудитын чанар, аудиторын бие даасан, хараат бус байдал болон ашиг сонирхлын зөрчил байгаа эсэхэд хяналт тавих үүрэгтэй нэгж. “ОХУ-ийн жижиг, дунд бизнесийг хөгжүүлэх тухай” /цаашид №209 гэх/ холбооны хуульд заасны дагуу 2020.07.01-ний өдрөөс эхлэн тус хороог байгуулах үүрэгтэй байсан боловч 2020 оны нөхцөл байдлыг харгалзан 2021 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрийг хүртэл хойшлуулсан.

- *Хэрэв цэвэр хөрөнгө нь эргэлтийн хөрөнгийн хэмжээнээс бага бол 2020 оны эцэс гэхэд компанийг эргэлтэд оруулах эсвэл компанийг татан буулгах үүрэг бий болгосон хэм хэмжээг түдгэлзүүлэх*

Хувьцаат компани, Хязгаарлагдмал хувьцаат компанийн тухай хууль тогтоомжид хуулийн этгээдийн эргэлтийн хөрөнгө цэвэр хөрөнгийн хэмжээнээс бага, эсвэл жилийн эцэст цэвэр хөрөнгө нь дүрэмд заасан хэмжээнээс бага байвал компанийг бүхэлд нь татан буулгахаар зохицуулсан байдаг. 2020 оны нөхцөл байдалтай холбоотой «тахлын хямрал» ба дэгдэлтийн үеэр бизнес эрхлэгчдэд тавьсан тус шаардлагыг харгалзан үзэж 2020 он дуустал үйлчлэхгүй байхаар зохицуулсан.

- *2020 онд нээгдсэн хуралдааныг хийх хугацааг уртасгах*

Хууль тогтоомжийн дагуу Хязгаарлагдмал хувьцаат компанийн ээлжит хурал тайлант жил дууссанаас хойш хоёр сараас дөрвөн сарын хооронд, харин Хувьцаат компанийн ээлжит хурал тайлант жил дууссанаас хоёр сараас зургаан сарын хооронд зохион байгуулагддаг. Үүнийг дагуу компаниуд ээлжит хурлаа ихэвчлэн 3 сараас 5 сарын хооронд зохион байгуулдаг байсан. Харин энэ жилийн 4 дүгээр сарын 1-нээс ОХУ-д хөл хорио тогтоосонтой холбоотой, уулзалтыг биечлэн хийх боломжгүй болсон. Иймд төрөөс хурал цуглаан хийх хугацааг 9 дүгээр сарын 30-ний өдрийг хүртэл сунгасан байна. Энэ жилийн уулзалтуудыг цахимаар хийх боломжтой бөгөөд Хувьцаат компани, Хязгаарлагдмал хувьцаат компани нь санхүүгийн тайланг 2020 оны 9 дүгээр сарын 30-ний өдрийн дотор батлах үүрэгтэй.

- *Үнэт цаас гаргагчийн арилжаалагдсан хувьцааг худалдаж авах журмыг түр хугацаагаар өөрчлөх*

2020 оны 12 дугаар сарын 31-нийг хүртэл хууль тогтоогч №208 дугаар Холбооны хуулийн 72 дугаар зүйлийн 4-8 дахь заалтуудад урьдчилж гаргасан хувьцааг үнэт цаас гаргагч худалдаж авах, тус худалдаж авсан үнэт цаасаа өөрийн

болгох боломжтой нөхцөлүүдийг танилцуулсан байсан. №115 дугаар Холбооны хуулийн дагуу хуулийн этгээд нь эдгээр хувьцааг худалдаж авсан тухай ОХУ-ын Төв банканд мэдэгдэх үүрэгтэй. Үүний зэрэгцээ хувьцаат компани нь хувьцааг авах шийдвэрт заасан хугацаанд материаллаг баримт хэлбэрээр олон нийтэд ил болгохгүй байх эрхийг олж авсан.

• *Нэгдсэн тайлан илгээх хугацааг сунгах*

Санхүүгийн тайлангийн №208 дугаар Холбооны хуульд №115 дугаар Холбооны хуулиар хуулийн этгээдийн нэгтгэсэн тайлан гаргах хугацааг сунгахаар болсон. Хуучин “Санхүүгийн тайлангийн тухай хууль”-д жилийн эцсийн тайланг шинэ жил эхэлснээс хойш зуун хорин хоногийн дотор гаргаж өгөх, завсрын тайланг тайлант хугацаа дууссанаас хойш жаран хоногийн дотор ирүүлдэг байсан. Тус №115 дугаар Холбооны хуулиар жилийн эцсийн тайланг тайлант жил дууссанаас хойш зуун наян хоногийн дотор, завсрын тайланг зуун тавин хоногийн дараа ирүүлнэ гэж тогтоож өгсөн бөгөөд тус хугацаа 2020 оны 12 дугаар сарын 31-нийг хүртэл хүчинтэй байна.

Аудитын тайланг тайлагнах өдрүүдийг мөн түр хугацаагаар хойшлуулсан байна. Үнэт цаасны тухай хуульд заасны дагуу тухайн тайлант жил дууссанаас хойш 120 хоногийн дотор компани жилийн тайлан болон аудитын тайланг гаргах, харин завсрын тайлан болон завсрын аудитын тайланг тайлант хугацаа дууссанаас хойш 60 хоногийн дотор тайлагнах үүрэгтэй байсан хэдий ч 2020 онд эдгээр хэм хэмжээнүүдийг түр түдгэлзүүлж жилийн эцсийн тайланг 2020.07.28-аас өмнө, хагас жилийн тайланг 2020.12.28-наас өмнө тайлагнахаар хойшлуулсан байна.

Дээрхээс үзвэл цаг үеийн нөхцөл байдалтай холбоотой ОХУ-ын хувьд хурал хийх хугацаа, мэдээлэл ил болгох, тайлан ирүүлэхтэй холбоотой г.м хэм хэмжээнд өөрчлөлт оруулсан. Мөн дотоод аудитын дүрмийг хүчин төгөлдөр болох хугацааг түр хойшлуулж, цэвэр хөрөнгийн үнэ цэнэ нь эргэлтийн хөрөнгийн хэмжээнээс доогуур байгаа тохиолдолд компанийн хөрөнгийг багасгах эсвэл татан буулгахыг үүрэг болгосон хэм хэмжээний үр нөлөөг түр зогсоосон. Эдгээр өөрчлөлтүүд нь корпорацын эрх зүйн дэвшилтэт хөгжлөөс үүдэлтэй биш, харин цар тахлын аюулаас үүссэн түр зуурын шинжтэй зохицуулалтууд юм.

2.2. Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын компанийн эрх зүйн өнөөгийн байдал, тулгамдсан асуудал

БНХАУ-ын анхны Компанийн хууль Чин гүрний үед буюу 1904 онд батлагдаж байсан бөгөөд тус хууль нь Англи, Японы компанийн хуулийг загвар болгож, хуулийн этгээдийн хэд хэдэн хэлбэрээс гадна хязгаарлагдмал хувьцаат компанийн загварыг анхалж хуульдаа томъёолж оруулж ирсэн байна. Тус хууль нь 7 жилийн турш үйлчилж байгаад Чин гүрний мөхөлтэй зэрэгцэн үгүй болсон тул 1914 онд Компанийн удирдамж шинээр батлагдсан байна.²⁵² Үүний дараагаар 1929, 1946 оны хуулиуд батлагдаж, 1946 оны хуульд анх удаа гадаадын аж ахуй нэгж гэсэн ойлголтыг оруулж ирснийг бататган Дэн Сяопины үеэс БНХАУ нь нээлттэй хаалганы бодлого баримталж 1979 онд гадаадын хамтарсан аж ахуй нэгжийн хуулийг баталж, 1980 онд Шенженд анхны чөлөөт худалдааны бүс байгуулж социалист хөрс дээр капиталист үр тарих оролдлого эхэлсэн байна.²⁵³

Эрх зүйн зохицуулалт болон тулгамдсан асуудал.

Одоогийн хүчин төгөлдөр үйлчилж буй Компанийн хууль нь 1993 оны 12 дугаар сарын 29-нд болсон Ардын Төлөөлөгчдийн Наймдугаар Их Хурлын Байнгын хорооны 5 дугаар хуралдаанаар батлагдаж 1994 онд хүчин төгөлдөр болсноос хойш 4 удаагийн нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулж сүүлчийн өөрчлөлт 2018 онд орж өдгөө хүчин төгөлдөр үйлчилсэн хэвээр байна.

²⁵² Jiang Yu Wang “Overview of the company law regime in China”, 2014, p.4.

²⁵³ Aspects of Company law in China, lecture of Professor Wen Shuangge, Jilin University, 2018.

БНХАУ-ын Компанийн хууль нь нийт 13 бүлэг 218 зүйлтэй.²⁵⁴ Компанийн тухай хуулиар компани байгуулах, үйл ажиллагаа эрхлэх, компанийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, компанийн оролцогчид (хувьцаа эзэмшигчид), зээлдүүлэгчидтэй холбоотойгоор нийгэм, эдийн засгийн дэг журмыг хамгаалах, социалист зах зээлийн эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих харилцааг зохицуулсан. Компанийн тухай ойлголтыг хуулийн 3 дугаар зүйлд “Компани нь хуулийн дагуу байгуулагдсан бөгөөд ашиг олох зорилгоор хувьцаа эзэмшигчдийн хөрөнгө оруулалтаар байгуулагдсан аж ахуйн нэгжийн хуулийн этгээд юм. Компани нь өр төлбөрөө бүх эд хөрөнгийнхөө хэмжээгээр хариуцна.” гэж заасан байна. Компани байгуулан үйл ажиллагаагаа явуулах гэж байгаа этгээдүүд компанийн хууль тогтоомж болон бусад хууль тогтоомж, дүрэм журам, нийтийн болон бизнесийн ёс зүй, шударга байдлыг баримтална, төр засаг, олон нийтийн хяналт дор нийгмийн хариуцлагаа ухамсарлан үйл ажиллагаа явуулах үүрэгтэй.²⁵⁵ Компани нь ажилчдын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах үүрэгтэй бөгөөд хуульд заасны дагуу ажилчидтай хөдөлмөрийн гэрээ байгуулах, нийгмийн даатгалд хамруулах, хөдөлмөр хамгааллын аюулгүй байдлыг хэрэгжүүлэх, үйлдвэрлэлийн аюулгүй байдлыг ханган үйл ажиллагаа явуулна.²⁵⁶

БНХАУ-ын Компанийн хуулийн 2 болон 4 дүгээр бүлэгт компанийг Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани, Нэг хүний Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани, Төрийн өмчит Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани, Хувьцаат хамтарсан компани гэж ангилдаг.

Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани нь өөрийн үүсгэн байгуулагч, хувьцаа эзэмшигчдээс тусдаа ашгийн төлөө хуулийн этгээд бөгөөд Хувьцаа эзэмшигчид компанийн өр, алдагдлын хариуцлагыг хүлээдэггүй. Компани үүсгэн байгуулах нийт гишүүний тоо 50-аас хэтрэхгүй байхаар хуульчлагдсан байна. Анхны хувьцаа эзэмшигчийн хурлыг хамгийн их хувьцаа эзэмшдэг хувьцаа эзэмшигч зарлаж, тус хурлыг хуульд заасны дагуу даргалж болно. Цөөхөн гишүүнтэй эсвэл жижиг үйл ажиллагаа эрхэлдэг хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани нь төлөөлөн удирдах зөвлөлийг байгуулахгүй байж болох ба гүйцэтгэх захирал нь тухайн компанийн удирдлагын үйл ажиллагааг мөн явуулах үүрэгтэй бөгөөд гүйцэтгэх захирлын эрх хэмжээг компанийн дүрмээр зохицуулна. Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани нь хяналтын хороо байгуулах үүрэгтэй. Тухайн компанийн цар хүрээнээс шалтгаалж 1-3 хяналтын гишүүнтэй байх ёстой бөгөөд хяналтын гишүүний ажиллах нийт хугацаа 3 жил байна хэрвээ тус хугацаа дуусвал сунгаж болно гэж хуулиар зохицуулсан байна.

Нэг хүний Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийг хувь хүн эсвэл хуулийн этгээд байгуулж болно. Тус компани нь жилийн эцэс гэхэд санхүүгийн тайлангаа бэлтгэж санхүүгийн тайланд аудит хийдэг байгууллагаар шалгуулах үүрэгтэй. Хэрэв нэг гишүүнтэй хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн гишүүн тухайн компанийн эд хөрөнгийг хувийн өмчөөсөө тусгаарлаж чадаагүй тохиолдолд өөрийнхөө бүх хөрөнгөөрөө компанийн хариуцлагыг хүлээнэ.

Төрийн өмчит Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн хувьд БНХАУ-ын Төрийн зөвлөл буюу орон нутгийн ард түмний засгийн газраас компанийн гишүүнд олгосон эрх хэмжээний хүрээнд үйл ажиллагаа нь явагддаг бөгөөд Төрийн өмчит компанийн дүрмийг төрийн өмчийн менежментийн байгууллага баталж, компанийн захирлуудын зөвлөл (хяналтын зөвлөл) боловсруулж, төрийн өмчийн менежментийн байгууллагад батлуулахаар өргөн барина. Төрийн өмчит компанийн

²⁵⁴ БНХАУ-ын Компанийн тухай хууль, http://fdi.gov.cn/1800000121_39_4814_0_7.html (сүүлд үзсэн: 2013.12.28).

²⁵⁵ БНХАУ-ын “Компанийн тухай хууль”-ийн 5 дугаар зүйл. (сүүлд үзсэн: 2020.08.11).

²⁵⁶ БНХАУ-ын “Компанийн тухай хууль”-ийн 17 дугаар зүйл. (сүүлд үзсэн: 2020.08.11).

хяналтын хороо дор хаяж таван хүнээс бүрдэх ёстой бөгөөд хяналтын хорооны 1/3-ас доошгүй гишүүн нь хөдөлмөрийн хамтын ажиллагааны төлөөлөгч байх ёстой бөгөөд тохирох харьцааг компанийн дүрмээр тогтооно. Хяналтын хорооны гишүүдийг төрийн өмчийн удирдлагын байгууллага томилдог бөгөөд тус хороонд ажиллах хөдөлмөрийн хамтын ажиллагааны төлөөлөгчийг Хөдөлмөрийн хамтын ажиллагааны төлөөлөгчийн хурлаар сонгоно. Төрийн өмчийн менежментийн байгууллага хяналтын хорооны даргыг нь гишүүд дундаас нь томилдог.

Компанийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлд компани коммунист намын төлөөлөл болохын тухай ойлголтыг зохицуулахдаа “Компани нь Хятадын коммунист намын байгууллага болохын тулд намын дүрэмтэй нийцүүлэн үйл ажиллагаагаа явуулж, намын үйл ажиллагаанд шаардагдах дэмжлэг үзүүлнэ.” гэж заасан байдаг. Компанийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлд “... нийгмийн ёс зүй, бизнесийн ёс зүй, ..., нийгмийн болон нийтийн өмнө хүлээж, хариуцлагыг удирдлага болгон үйл ажиллагаа явуулна.”, зарим хөрөнгийн биржүүд бүртгэлтэй компаниудаа нийгмийн хариуцлагын хүрээнд шаардлага тавьдаг, Жишээлбэл, Шенженийн хөрөнгийн биржийн бүртгэлтэй компани нийгмийн хариуцлагын хүрээнд “... компани нь үндэстний болон нийгмийн хөгжил, хүрээлэн орчин, нөөцийн ... талаар боломжит бүхий л арга хэмжээг авч ажиллана.” гэж заасан нь компанийн нийгэмд хүлээх үүрэг, хариуцлагыг хуульчилж өгсөн байна. Мөн хуульд ажилчдын нийгэм хамгаалал, ажилчдын өөрөө удирдах байгууллага, ажилчдын дуу хоолойг эрх бүхий албан тушаалтнуудад хүргэх тогтолцоог сайтар бүрдүүлэн хуульчилж өгсөн. Жишээлбэл, ажилчдын төлөөллийг заавал төлөөлөн удирдах зөвлөл болон хяналтын зөвлөлд оруулах шаардлага тавьсан²⁵⁷ байна.

2018 оны 10 дугаар сарын 26-ны өдөр Ардын Төлөөлөгчдийн Наймдугаар Их Хурлын Байнгын хорооны зургаа дахь хуралдаанаар “БНХАУ-ын Компанийн тухай хууль”-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай шийдвэрийг гаргасан бөгөөд компанийн анхны хувьцааг эргүүлэн худалдаж авах тогтолцоог улам боловсронгуй болгох зорилгоор хуулийн 142 дугаар зүйлд “компанийн ажилчдад хувьцааг урамшуулж олгох”, “ажилчдын хувьцааны өмчлөлийн төлөвлөгөө гаргах эсвэл хувьцааны урамшуулалд ашиглах”, “хувьцаат компанийн хувиргаж болгох хувьцааг ашиглах” зэрэгт өөрчлөлт оруулсан.²⁵⁸

“Ковид-19” тахалтай холбоотой үүссэн эрх зүйн өөрчлөлтүүд.

БНХАУ нь “Ковид-19”-тэй холбоотой нэмэгдсэн өртгийн албан татварын хэмжээг бууруулж, чөлөөлж, хөнгөлсөн арга хэмжээнүүдийг авч байна. Өөрөөр хэлбэл, жижиг дунд үйлдвэрийн татвар төлөгчид татвар ноогдуулах борлуулалтын орлогоос 1%-ийг бууруулан татвар ногдуулж нэмэгдсэн өртөгийг албан татвар төлөх боломжийг бий болгосон байна.²⁵⁹ Тухайлбал, хүнд үйлдвэрлэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүд 2020 онд тахал өвчин дэлгэрсэнтэй холбоотой үйл ажиллагаанд учирсан алдагдлыг нөхөн төлөх хугацааг 5 жилээс 8 жил хүртэл сунгасан бөгөөд нийтийн тээврийн үйлчилгээ²⁶⁰, амьжиргааны үйлчилгээ, оршин суугчдад шаардлагатай материалын шуурхай хүргэлт явуулж байгаа аж ахуй

²⁵⁷ БНХАУ-ын “Компанийн тухай хууль”-ийн 44-51 дүгээр зүйл.

²⁵⁸ China Collective Economy цахим хуудас. http://www.ce2293.com/qkgxt/showlm.asp?id=9289&fbclid=IwAR2G6Mrg9o_da1GRGYmtk8EK4EYiHtBhUKtFtsclAKIL_6CW0LbWbPPtM, (сүүлд үзсэн огноо 2019.01.02).

²⁵⁹ “Tax measures in response to COVID-19” Based on information received from countries as of 23/03/2020 04 PM GMT”, 2020, p.31.

²⁶⁰ Нийтийн тээврийн үйлчилгээнд гатлага онгоц, автобусны зорчигч тээвэр, метро, хотын хөнгөн төмөр зам, такси, холын зорчигч тээвэр, автобусны үйлчилгээ, амьдралын үйлчилгээнд соёл, спортын үйлчилгээ, боловсрол, эрүүл мэндийн үйлчилгээ, аялал жуулчлал, зугаа цэнгэлийн үйлчилгээ, нийтийн хоол, байрны үйлчилгээ, оршин суугчдын өдөр тутмын үйлчилгээ орно.

нэгжүүдийг нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлсөн.²⁶¹

“Ковид-19”-ээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах зорилгоор үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуй нэгжийг нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх, буцаан авах, суутган тооцох зэрэг хөнгөлөлтийг үзүүлж байна. Тухайлбал, урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах үйлдвэрлэл эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүд үйлдвэрлэлийн хүчин чадлыг өргөжүүлэх зорилгоор халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, хянах үндсэн баталгааны материал үйлдвэрлэдэг аж ахуйн нэгжүүд шинээр худалдаж авсан хэрэгслийг одоогийн өртөгт оруулж, аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас суутган тооцох.²⁶² Тахлын эсрэг хамгаалах гол материалыг тээвэрлэж буй аж ахуй нэгжийг нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх бөгөөд энэхүү нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас хөнгөлөлт эдлүүлэх эцсийн хугацааг тархалтын нөхцөл байдлаас шалтгаалан тухай бүрт нь зарлахаар зохицуулсан байна.

Мөн “Ковид-19”-тэй холбоотой урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах зорилгоор хандивлаж буй импортын барааг татвараас чөлөөлөх бодлого хэрэгжиж байна. Халдвараас урьдчилан сэргийлэх, хяналтын ажлыг цаашид дэмжих зорилгоор 2020 оны 1 дүээгрсарын 1-ээс 3 дугаар сарын 31-ний хооронд импортын бараанд татварын илүү таатай бодлого хэрэгжүүлж эхэлсэн.²⁶³

2020 оны 2 дугаар сараас эхлэн бүх муж, хотуудад үйл ажиллагаагаа явуулж буй жижиг дунд үйлдвэр эрхлэгчдэд нийгмийн даатгалын хураамж төлөх хугацааг 5 сар хүртэл хугацаагаар чөлөөлөх бусад томоохон байгууллагуудын нийгмийн даатгалын хураамжийн хэмжээг 2 дахин бууруулах эсвэл гурван сар хүртэл хугацаагаар чөлөөлөх.²⁶⁴

2.3. Бүгд Найрамдах Сингапур Улсын компанийн эрх зүйн өнөөгийн байдал, тулгамдсан асуудал

Бүгд Найрамдах Сингапур Улсад Компанийн тухай хуулийн анхны хэлэлцүүлэг 1966 оны 12 дугаар сарын 5-ний өдөр болж, 1967 оны 12 дугаар сарын 29-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн. Үүнээс хойш нийт таван удаа шинэчлэгдсэн бөгөөд хамгийн сүүлд 2014 онд нэмэлт, өөрчлөлт орж 2015 оноос эхлэн хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн.

Эрх зүйн зохицуулалт болон тулгамдсан асуудал.

БНСУ-ын Компанийн хууль нь нийт 12 бүлэг 411 зүйлтэй.²⁶⁵ Компанийн тухай хууль нь компанийн бүртгэл, удирдлага, албан тушаалтнуудын эрх мэдлийн хуваарилалт, хувьцааны зохицуулалт, өр төлбөр болон нягтлан бодох бүртгэл, аудит, компанийн зохион байгуулалтын үйл ажиллагаа, хөрөнгө оруулалтын болон гадаадын компаниудын зохицуулалтын тухай ойлголтыг багтаасан болно. Аливаа хувь хүн дангаараа болон бусад этгээдтэй хамтран хуульд заасны дагуу бүртгүүлэн компани байгуулах эрхтэй бөгөөд дор хаяж нэг гишүүнтэй байх ёстой байдаг. Сингапурын компанийн тухай хуульд зааснаар компани байгуулж байгаа этгээд

²⁶¹ БНХАУ-ын хайлтын систем

http://www.zikatang.com/news/kjsc/policy_detail/3314.html?fbclid=IwAR08kV5eLvSfH9Cc2OUWK9uRIVRP_LNQERYbwm61v7IZpABoXyXz0kZ4bF8 (сүүлд үзсэн: 2020.08.10).

²⁶² Эпидемийн аюулаас урьдчилан сэргийлэх, хянах үндсэн баталгаат материал үйлдвэрлэх аж ахуйн нэгжийн нэрсийн жагсаалтыг аймаг, түүнээс дээшхи хөгжлийн болон шинэчлэлийн газар, үйлдвэр, мэдээллийн газар тогтооно.

²⁶³ Импортын барааг татвараас чөлөөлөх хугацааны арга хэмжээ нь халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, хянах зорилгоор хандивласан импортын материалыг татвараас чөлөөлөх импортын материалын хэмжээ, татваргүй татварын субъектүүдийн хамрах хүрээ, хүлээн авагчийн цар хүрээ гэх мэт заалтуудыг оруулсан болно.

²⁶⁴ “Tax measures in response to COVID-19” Based on information received from countries as of 23/03/2020 04 PM GMT”, 2020, p.31.

²⁶⁵ Бүгд Найрамдах Сингапур Улсын эрх зүйн мэдээллийн цахим хуудас. <https://sso.agc.gov.sg/Act/CoA1967?ProvlDs=P11-#pr1-> (сүүлд үзсэн огноо 2020.08.06).

хувийн болон олон нийтийн компани байгуулж болох ба олон нийтийн компани нь хязгаарлагдмал хувьцаат компани, баталгаагаар хязгаарлагдмал компани болон хязгааргүй (хувьцаат) компани²⁶⁶ гэж ангилж, харин хувийн компани байгуулж байгаа тохиолдолд нийт гишүүний тоо 50-с хэтрэлгүй, хувьцаа шилжүүлэх эрхэд хязгаарлалт хийж, мөн үүнийгээ компанийн дүрэмдээ заавал тусгасан байх ёстой байдаг.²⁶⁷

Хувьцаа эзэмшигчтэй Олон нийтийн компани нь хувийн компани болон өөрчлөгдөх боломжтой бөгөөд үүний тулд хувийн компани болох шийдвэр, хувьцаа эзэмшигчийн нэрс, эзэмшдэг хувьцаа, компанийн үндсэн хуулиа хувийн компанийн үндсэн хуульд нийцүүлэн өөрчилсөн байх мөн хувьцаа эзэмшигчтэй холбоотой бусад мэдээлэл байх шаардлагатай үүнтэй мөн адилаар хувийн компани нь олон нийтийн компани болон өөрчлөгдөж болно.²⁶⁸

Мөн хувьцаа эзэмшигчтэй олон нийтийн компани нь үүсгэн байгуулагдсанаас хойш 1-3 сарын дотор хувьцаа эзэмшигчдийн хурлыг явуулах үүрэгтэй. Тайлант жил дууссанаас хойш олон нийтийн компани 4 сар, бусад компани 6 сарын дотор ээлжит хурал хийх шаардлагыг хуулиар тавьсан байна.

Мөн бүртгэгдсэн компани бүр Аудитын хороог ажиллуулах үүрэгтэй бөгөөд аудитын хороонд хамгийн багадаа гурван гишүүн ажиллах ёстой, гүйцэтгэх захирал болон төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүн, тэдний гэр бүлийн гишүүн болон ашиг сонирхлын зөрчил үүсэж болох этгээд байж болохгүй аудитын гишүүнээр ажиллаж болохгүй.

Компанийн тухай хуульд 2014 онд орсон нэмэлт, өөрчлөлт компаниудын үйл ажиллагааны зохицуулалтын ачааллыг бууруулж, бизнес эрхлэх явцыг хялбаршуулах, төрөл бүрийн хөрөнгө босгох аргыг ашиглаж бизнес эрхлэх уян хатан нөхцөлийг нэмэгдүүлэх, компанийн засаглалыг сайжруулж, ил тод байдлыг хангахад чиглэгдсэн байна. Тухайлбал, компаниуд өөрийн компанийн хувьцааг эргүүлэн худалдаж авахад санхүүгийн тусламж үзүүлэх хоригийг цуцалсан. Энэхүү өөрчлөлт нь бизнес эрхлэхэд илүү уян хатан байдлыг хангасан төдийгүй зээлсэн хөрөнгийн босгох гүйлгээг хялбаршуулсан. Өөрийн эзэмшлийн хувьцааг худалдаж авахад санхүүгийн туслалцаа үзүүлэх нь тухайн компанийн ашиг сонирхолд ноцтой хохирол учруулахгүй, эсвэл компанийн зээлдүүлэгч төлөх чадвартай тохиолдолд л хоригийг цуцалсан байдаг.

Компанийн тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр жижиг бизнесүүдээ дэмжихийн тулд компанийн жилийн нийт орлого нь 10 сая Сингапур доллар эсвэл нийт хөрөнгө нь 10 сая хүртэл Сингапур доллар мөн нийт ажилчдын тоо 50-с хэтрэхгүй тохиолдолд аудит хийхээс чөлөөлсөн.

Компанийн хувьцаа эзэмшигчид хэрэв үүсгэн байгуулах баримт бичиг дээрээ цахим хэлбэрийн харилцааны талаар тусгасан тохиолдолд хувьцаа эзэмшигчид хурлаа цахим хэлбэрээр явуулж болох хууль зүйн эх үүсвэрийг бий болгосон. Өөрөөр хэлбэл хувьцаа эзэмшигчдэд баримт бичиг, мэдэгдлийг цахим хэлбэрээр илгээх боломжтой болсон бөгөөд харилцаа холбооны цахим хэрэгслийг өргөн ашиглах нь тухайн компанийн үйл ажиллагааг илүү уян хатан болгож, мэдээллийг боловсруулах цагийг хэмнэх боломжийг олгосон.

2015 оны хоёрдугаар улирлаас эхлэн мөрдөгдөж эхэлсэн нэмэлт, өөрчлөлтөд харьяаллын нутаг дэвсгэрт байгаа аж ахуйн нэгжийг бүртгэхэд зөвхөн нэг баримт бичиг шаардагдах болсон. Компани бүртгүүлэхэд бүртгэлийн хоёр журмаас аль нэг

²⁶⁶ БНСУ-ын “Компанийн тухай” хуулийн 17 дугаар зүйл. ([сүүлд үзсэн огноо 2020.08.11](#)). ““public company” means a company other than a private company”

²⁶⁷ БНСУ-ын “Компанийн тухай” хуулийн 18 дугаар зүйл. ([сүүлд үзсэн огноо 2020.08.11](#)).

²⁶⁸ БНСУ-ын “Компанийн тухай” хуулийн 31 дугаар зүйл. ([сүүлд үзсэн огноо 2020.08.11](#)).

хувилбарыг сонгон компанийн зөвхөн компанийн Үндсэн хуулийн хамт (компанийн дүрэм) бүртгүүлэх боломжийг бий болгосон болсон. Сингапурт бүртгэлтэй гадаадын компанийн тайлан орон нутгийн компаниудын санхүүгийн тайлангийн шаардлагад нийцүүлэн санхүүгийн тайлангаа гаргаж өгөх ёстой. Хэрэв стандартыг зөрчвөл гадаадын компани, түүний захирал эсвэл итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч (төлөөлөгч) 50 мянган хүртэл сингапур доллараар торгуулах зохицуулалт зэргийг нэмсэн байна.

“Ковид-19” тахалтай холбоотой үүссэн эрх зүйн өөрчлөлтүүд.

“Ковид-19” тахалтай холбоотой Сингапур улс нь 2020 оны 14 дүгээр хуулиар батлагдсан “Ковид-19-тэй холбоотой түр арга хэмжээний тухай” хуулийн 27 дугаар зүйлд заасны дагуу Хууль зүйн яамны сайдын гаргасан “Компани, Бизнесийн Траст, Нэгтгэсэн Траст, Үнэт цаасны хувьцаа эзэмшигчдийн хурлыг явуулах арга хэлбэрүүд”²⁶⁹-ийн тухай тушаалаар компанийн хувьцаа эзэмшигчдийн хурлыг зохицуулсан байна.

Тухайлбал, Компанийн хувьцаа эзэмшигчдийн хурлыг бүхэлд нь эсвэл хэсэгчлэн цахим аргаар явуулах, тухайн компанийн хурлын товыг товлосон өдрөөс хойш нэг сарын дотор Сингапурын бирж дээр болон компанийн вебсайтад (хэрэв байгаа бол) нийтлэх, мөн хурлын үеэр хэлэлцэх асуудлын талаар хурал даргалагчид шуудан болон цахим шуудангаар хуралд оролцогчид хурал болохоос өмнө шаардлагатай бол явуулах, Компанийн хуралд оролцож буй гишүүн хурлын процессыг цахим хэлбэрээр сонсох боломжтой бөгөөд компани нь аудио болон визуал хэлбэрээр хурлын үйл ажиллагааг явуулж аудио болон визуал хэлбэрээр нэвтрэх боломжоор хангана гэж, хурлын талаарх мэдэгдлийг цахим хэлбэрээр хүргүүлж байгаа тохиолдолд хурлыг явуулах арга хэлбэр, уулзалтыг зохион байгуулж байгаа байршил, хурлын даргыг хэрхэн яаж сонгох, хурлын даргад хуралтай холбоотой мэдээллийг хэрхэн хүргүүлэх, бусад хуралтай холбоотой баримт бичгийн хамт хуралд оролцож байгаа гишүүнд хүргүүлэх тухай зохицуулжээ.

ДҮГНЭЛТ, САНАЛ

Аливаа эрх зүйн харилцаа тухайн улс болон дэлхий дахины чиг хандлага, нийгэм, улс төр, эдийн засгийн байдлаас хамаарч хувьсан өөрчлөгдөж, шинэчлэгдэн сайжрах шаардлагатай байдаг бөгөөд энэхүү судалгаа мөн тийм шаардлагаас үүдэлтэй. Тодруулбал, 2019 онд КОВИД-19 хэмээх цар тахал гарснаар дэлхий нийтийн эрүүл мэнд, нийгэм, эдийн засагт хүчтэй нөлөө үзүүлсэн билээ. Ялангуяа, нийгмийн хөгжлийг тодорхойлогч ажахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаанд мэдэгдэхүйц өөрчлөлт гарсан бөгөөд үүнтэй холбоотойгоор эрх зүйн орчныг шинэчлэх зүй ёсны шаардлага бий болсон гэж болох юм. Мөн үүнээс гадна өнөөг хүртэл үйлчилж ирсэн Компанийн тухай хуулийн тодорхой бус зарим зохицуулалтыг дүгнэх, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хэрэгцээ бий.

Монгол Улсын компанийн эрх зүйн харилцаа 1990 оноос хойш үе шаттайгаар тасралтгүй хөгжих арга замыг эрэлхийлж, нийт 4 удаа Компанийн тухай хуулийг шинэчилжээ. Ингэхдээ тухай бүрд шаардлагатай нэмэлт, өөрчлөлтийг хийж, шинэлэг зохицуулалтуудыг хуульчилсан байна.

Судалгаанд Компанийн тухай хуулийг бүхэлд нь бус тодорхой зохицуулалтыг сонгож, холбогдох асуудлыг гаргаж ирэхийг зорьсон билээ. Тухайлбал, Компанийн тухай хуулийг бүрдүүлдэг “суурь” зохицуулалт болох “хувьцаа эзэмшигчдийн хурал”, “хувьцаа эзэмшигч”, “төлөөлөн удирдах зөвлөл” зэргээс тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлж, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шийдлийг эрэлхийллээ. Түүнчлэн, КОВИД-19 цар тахлын нөхцөл байдалтай холбоотой компанийн эрх зүйн өөрчлөлт,

²⁶⁹ Бүрд Найрамдах Сингапур Улсын эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн систем. <https://sso.agc.gov.sg/Act/COVID19TMA2020#pr27>- (сүүлд ү зсэн огноо 2020.08.06).

шинэчлэлтийг тодорхойлохын тулд гадаадын 3 улсын туршлагыг хураангуй байдлаар харьцуулан судлав. Судалгааны тус хэсэгт эрх зүйн бүл, хил хязгаарын байршлыг харгалзан үзэж, ОХУ, БНХАУ, БНСУ-ыг сонгосон юм.

Судалгааны үр дүнд гарсан дүгнэлтэд үндэслэн дараах саналыг гаргаж байна.
Үүнд:

- “Давуу эрхийн хувьцаа”-ны зохицуулалтыг нарийвчилж, нийт хувьцаанд ноогдох давуу эрхийн хувьцааны дээд хэмжээг тогтоох замаар хязгаарлалт хийх;
- Төрийн өмчит компанийн хувьцаа эзэмшигчийн хувьд эдлэх эрх болон төрийн байгууллагын хувьд эдлэх эрхийг нарийвчлан тодорхойлох;
- Жижиг хувьцаа эзэмшигчийн эрхийг хамгаалах зохицуулалтыг тодорхой болгох, хяналтын багц хувьцаа болон ХК-г ХХК болгон өөрчлөн байгуулах асуудалд жижиг хувьцаа эзэмшигчийн эрхийг хэрхэх талаар зохицуулах;
- Компанийг төлөөлөх эрх бүхий этгээдийн асуудлыг тодорхой болгох, гүйцэтгэх удирдлагаас бусад захирал, менежер зэрэг албан тушаалтны хэлцэл хийх, гэрээ байгуулах үед төлөөлөх эрхийн асуудлыг нарийвчлан зохицуулах;
- Хувьцаа эзэмшигчдийн хурал бүрэн эрхийнхээ хүрээнээс хальсан шийдвэр гаргах тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын асуудлыг тодорхой зохицуулах;
- Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн үйл ажиллагааны тайлан гэж тусдаа байх учиртай тул хувьцаа эзэмшигчдийн ээлжит хурал дээр зардал, цалин, урамшууллаас гадна өөрсдийн үйл ажиллагааны тайланг давхар танилцуулдаг болохыг хуульчлах;
- Ажилтанд хувьцаа эзэмшүүлж, ажилтан хувьцаа эзэмшигчийн төлөөллийг ТУЗ-д байлгах талаар хуульчлах эсэхийг хэлэлцүүлэг явуулах;
- КОВИД-19 цар тахлын нөхцөл байдлын улмаас үйл ажиллагаа нь доголдож, орлого буурсан аж ахуйн нэгжүүдийн байдлыг харгалзан үзэж, гагцхүү эм, эмнэлэгийн хэрэгсэл бус өөр бусад импортын бараанд татвар хөнгөлөлт үзүүлэх;
- КОВИД-19 цар тахалтай холбоотойгоор ХЭХ болон ТУЗ-ийн хурлыг цахимаар явуулах талаар хуульчлах боломжтой эсэх, эс бол хурлын огноог хуулиар хойшлуулж болох талаар нэмэлт, өөрчлөлт оруулах;
- КОВИД-19 цар тахал, цаашид өөр давагдашгүй хүчин зүйл гарсан тохиолдолд санхүүгийн жилийн тайлан илгээх хугацаа, өр төлбөр, алданги төлөх хугацаа зэргийг хойшлуулах талаар зохицуулах;
- Компанийг татан буулгах, хариуцлага хүлээх хугацааг цаг үеийн нөхцөл байдлаас хамааран хойшлуулах, хариу тайлбар өгөх хугацааг сунгаж болох эсэх талаар зохицуулах;
- КОВИД-19 цар тахлын нөхцөл байдалтай холбоотой цахим шилжилтийг төрийн болон төрийн бус байгууллагууд хийж байгаатай холбогдуулан аюулгүй байдлын талаар авах хэмжээг нэмэгдүүлэн уялдаа холбоог хангах;
- Дээр дурдсан өөрчлөлттэй холбогдуулан Компанийн тухай хуулиас гадна Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хууль, Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хууль зэрэгт холбогдох өөрчлөлтийг оруулах, хууль хоорондын уялдаа холбоог хангах, хүчингүй болсон хуулийн эшлэлийг өөрчлөн, найруулах.

НОМ ЗҮЙ**Хууль**

- Монгол Улсын Үндсэн хууль, *Төрийн мэдээлэл* эмхэтгэл (1992), №1;
- Иргэний хууль, *Төрийн мэдээлэл* эмхэтгэл (2002), №7;
- Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны тухай хууль, *Төрийн мэдээлэл* эмхэтгэл (2010), №20;
- Компанийн тухай хууль, *Төрийн мэдээлэл* эмхэтгэл (2011), №42;
- Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль, *Төрийн мэдээлэл* эмхэтгэл (2013), №24;
- Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль, *Төрийн мэдээлэл* эмхэтгэл (2018), №30;
- ОХУ-ын Үндсэн хууль, 1993 он;
- ОХУ-ын Хувьцаат компанийн тухай хууль, 1995 он;
- ОХУ-ын Хязгаарлагдмал хариуцлагтай компанийн тухай хууль, 1998 он;
- БНХАУ-ын Компанийн тухай хууль, 1993 он;
- БНСУ-ын Компанийн тухай хууль, 1966 он.

Судалгааны тайлан эмхэтгэл

- Ханнс Зайделийн сан, Эрх зүйн боловсрол академи, Арилжаа (худалдаа)-ны хуулийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах, УБ:2019 он;

Ном, сурах бичиг, гарын авлага, сэтгүүл

- Aspects of Company law in China, lecture of Professor Wen Shuangge, Jilin University, 2018;
- Aspects of Company law in China, lecture of Professor Wen Shuangge, Jilin University, 2018;
- Jiang Yu Wang "Overview of the company law regime in China", 2014.
- Д.Байлхүү, Компанийн төлөөлөн удирдах зөвлөл, УБ: Адмон принт, 2016 он;
- Д.Байлхүү, *Хувьцаа болон хувьцаа эзэмшигчийн эрх, түүний хэрэгжүүлэлт*, УБ: Адмон принт, 2017 он;
- Д.Байлхүү, Хувьцаа эзэмшигчдийн хурал, УБ: Адмон принт, 2016 он.
- Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл, 2002 он, №7;
- Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл, 2010 он, №30;
- Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл, 2013 он, № 24;
- Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл, 2018 он, №20;
- Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл, 2018 он, №42;
- Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл, 2020 он, №15;
- Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл, 2020 он, №17;
- Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл, 2020 он, №76;
- Хууль дээдлэх ёс сэтгүүл, ХЗҮХ, 2020 он, №76;
- Хууль зүйн үндэсний төв, Үнэт цаас, хөрөнгийн зах зээл бүтээгдэхүүн, ажил үйлчилгээ, эдийн засгийн өсөлт, *илтгэлийн эмхэтгэл*, УБ: ХЗҮТ, 2006 он;

Цахим эх сурвалж

- China Collective Economy цахим хуудас,
 - http://www.ce2293.com/qkgixt/showl.sp?id=9289&fbclid=IwAR2G6Mrg9o_da1GRGYmtk8EK4EYiHiXtBhUKtFtsclAKIL_6CW0LbWbPPtM, (сүүлд үзсэн огноо 2019.01.02);
- БНХАУ-ын хайлтын систем- <http://www.zlketang.com/news/kjsc/policydetail/3314.html?fbclid=IwAR08kV5eLvVSfH9Cc2OUWK9uRIVRPLNQERYbwm61v7IzPABoXyXz0kZ4bF8> (сүүлд үзсэн: 2020.08.10);
- Бүгд Найрамдах Сингапур Улсын эрх зүйн мэдээллийн цахим хуудас, <https://sso.agc.gov.sg/Act/CoA1967?ProvlDs=P1l-#pr1-> (сүүлд үзсэн огноо 2020.08.06);
- ОХУ-ын хуулийн нэгдсэн цахим хуудас,
 - www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/8d8cd335130f04a7036c1eb50fff606c93fc643a/, (сүүлд үзсэн огноо 2020.08.10);
- Бүгд Найрамдах Сингапур Улсын эрх зүйн мэдээллийн цахим хуудас, <https://sso.agc.gov.sg/Act/CoA1967?ProvlDs=P1l-#pr1-> (сүүлд үзсэн огноо 2020.08.06).
- Сайн дурын даатгалын хэлбэр, <https://www.legalinfo.mn/annex/details/8551?lawid=13526>, (сүүлд үзсэн огноо 2020.08.06).
- Чингэлтэй дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шийдвэр, №649, 2018.04.04, <http://new.shuukh.mn/irgenanhan/74995/view> (УБ, 2018).
- “МФЦ”-ээс байгуулсан ажлын хэсгийн тайлан. http://www.mfc-moscow.com/assets/files/misc/corp_law_next_steps.pdf (сүүлд үзсэн огноо 2020.08.06).
- G20/OECD, Principles of Corporate Governance (Paris: OECD Publishing, 2015), p.26. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264236882-en>;
- СЗХ-ны 2018 оны 12 сарын 14-ний өдрийн 377 дугаар тогтоолын хавсралт “Хувьцаат компанийн хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын зар хүргэх журам”, <https://www.legalinfo.mn/annex/details/8870?lawid=13845>;
- Гараджа, Ю. В. “ОХУ-ын компанийн тухай хууль тогтоомжийн цаашдын чиг хандлагад тулгарч буй асуудал”, Залуу эрдэмтэн. 20196 <https://moluch.ru/archive/240/55502/>;
- “Tax measures in response to COVID-19” Based on information received from countries as of 23/03/2020 04 PM GMT”, 2020. <https://www.pwc.com/gx/en/assets/tax/covid-19-master-document-tax-measures.pdf>

КОМПАНИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬТАЙ ХОЛБОГДОХ ХУУЛИЙН ЖАГСААЛТ

№	Хууль	Батлагдсан огноо	Холбогдох заалт	тайлбар
1.	Авлигын эсрэг хууль	2006.7.6	4 дүгээр зүйл.Хуулийн үйлчлэлд хамаарах этгээд 4.1.Доор дурдсан этгээд энэ хуулийн үйлчлэлд хамаарна: 4.1.3.терийн болон орон нутгийн өмчит, терийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн удирдах болон компанийн эрх бүхий албан тушаалтан;	Төрийн өмчит компанийн удирдах болон компанийн эрх бүхий албан тушаалтаны үйл ажиллагаанд хяналт оролцоог ханган авлигын эсрэг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлдэг байна.
2.	Ажиллах хүч гадаадад гаргах, гадаадаас ажиллах хүч, мэргэжилтэн авах тухай	2001.4.12	9 дүгээр зүйл.Ажлын байрны төлбөр, түүний хэмжээ 9.5.Гадаадын дипломат төлөөлөгчийн болон консулын газар, олон улсын байгууллагын суурин төлөөлөгчийн газар ажиллаж байгаа гадаадын иргэд, түүнчлэн боловсрол, шинжлэх ухаан, инновацийн салбар, гарааны компанид гэрээгээр ажиллаж байгаа гадаадын мэргэжилтэн, ажилтнууд Засгийн газар хоорондын гэрээнд заасан тохиолдолд уг гэрээгээр ажиллаж байгаа гадаадын мэргэжилтэн, ажилтнуудад, чөлөөт бүсэд үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгжид ажиллаж байгаа гадаадын мэргэжилтэн, ажилтанд энэ зүйлд заасан төлбөр хамаарахгүй.	
3.	Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай	2020.1.30	ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ төлөөлөгчид нэр дэвшүүлэх, нэр дэвшигчийг бүртгэх 28 дугаар зүйл.Нэр дэвшүүлэх нийтлэг журам 28.3.Нэр дэвшигч нь хуульд заасан нийтлэг шаардлагаас гадна дараах шаардлагыг хангасан байна: 28.3.1.банк, бусад хуулийн этгээд, иргэнд шүүх болон арбитрын шийдвэрээр тогтоогдсон төлбөл зохих зээл, барьцаа болон батлан даалтын өр төлбөргүй байх; 28.3.2.татварын хугацаа хэтэрсэн өр төлбөргүй байх, аль нэг компанийн 51 ба түүнээс дээш хувийн хувьцаа эзэмшдэг бол тухайн компани нь албан татварын хугацаа хэтэрсэн өргүй байх.	

4.	Аудитын тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2015.6.19	10 дугаар зүйл. Санхүүгийн тайланд заавал аудит хийлгэх 10.1. Дараах аж ахуйн нэгж, байгууллага санхүүгийн тайландаа заавал аудит хийлгэнэ: 10.1.1. Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 4.1.1-д заасан стандартыг мөрдөх аж ахуйн нэгж, байгууллага; 10.1.2. Нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан гаргадаг аж ахуйн нэгж, байгууллага; 10.1.3. Өөрчлөн байгуулагдаж байгаа болон татан буугдаж байгаа, эсхүл бүх хөрөнгөө дуудлага худалдаагаар худалдах гэж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллага; 10.1.4. Гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж, байгууллага; 10.1.5. Иргэний хуулийн 36.2-т заасан сан; 10.1.6. Хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд санхүүгийн тайландаа заавал аудит хийлгэхээр заасан бусад аж ахуйн нэгж, байгууллага. 10.2. Энэ хуулийн 10.1-д заасан аж ахуйн нэгж, байгууллага санхүүгийн тайлангийн аудитыг дараах хугацаанд хийлгэсэн байна: 10.2.1. Хувьцаат компани нь тайлангийн жилийн эцсийн санхүүгийн тайланг хэлэлцэх хувьцаа эзэмшигчдийн хурлаас хоёр ба түүнээс доошгүй долоо хоногийн өмнө;	Энэхүү хууль батлагдах явцад нэгдэх, нийлэх хэлбэрээр өөрчлөн байгуулагдсан тохиолдолд шинээр бий болсон эрх хүлээн авагчид, түүнчлэн хараат, охин компани нь толгой компанидаа тусгай зөвшөөрлөө шилжүүлэх талаар тусгайлан зааж өгсөн нь хараат болон охин компанийн хувьцааг авах, шилжүүлэх эрхийг нээлттэй болгосон нь бусад улсын нэртэй толгой компанитай нэгдэн нийлэх хэлбэрээр өөрчлөгдсөн тохиолдолд тухайн гадны толгой компанид эрх шилжүүлэх зөвшөөрлийг хуулиар олгосон зохицуулалт болжээ.
5.	Ашигт малтмалын тухай (Шинэчилсэн найруулга)	2006.7.8	ДОЛДУГААР БҮЛЭГ Тусгай зөвшөөрлийг шилжүүлэх, барьцаалах 49 дүгээр зүйл. Тусгай зөвшөөрлийг шилжүүлэх 49.1. Хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь <u>Иргэний хууль</u>, Компанийн тухай, <u>Нөхөрлөлийн тухай хуульд</u> заасны дагуу нэгдэх, нийлэх хэлбэрээр өөрчлөн байгуулагдсан тохиолдолд шинээр бий болсон эрх хүлээн авагчид, түүнчлэн хараат, охин компани нь толгой компанидаа тусгай зөвшөөрлийг шилжүүлж болно.	
6.	Ашигт малтмалын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай	2006.7.8	2 дугаар зүйл. 2006 оны 7 дугаар сарын 8 -ны өдөр батлагдсан Ашигт малтмалын тухай хуулийг дагаж мөрдөхөөс өмнө тухайн үед мөрдөгдөж байсан хууль тогтоомжийн дагуу олгогдсон тусгай зөвшөөрөл /лиценз/-ийг эзэмшигч иргэн түүнийг үргэлжлүүлэн эзэмшихийг хүсвэл хууль тогтоомжийн дагуу компани, нөхөрлөл байгуулан шинэ хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс хойш 6 сарын хугацаанд тусгай зөвшөөрлийг шинэчлэн бүртгүүлэх, эсхүл шинэ хуулийн дагуу тусгай зөвшөөрөл эзэмших эрх бүхий этгээдэд шилжүүлж болно.	

7.	Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагааны тухай	2002.12.12	5.1. Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагаа эрхлэх хуулийн этгээдийг Компанийн тухай хуульд заасны дагуу үүсгэн байгуулна.	Бүхэлдээ хамаарна. Хуулийн төгсгөлд тухайн "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 1999 оны 34 дүгээрт нийтлэгдсэн тухай заасныг засах
8.	Банкны салбарын тогтвортой байдлыг хангах тухай	2018.6.22	12.11. Банкны гүйцэтгэх удирдлагыг Компанийн тухай хууль болон Банкны тухай хуульд заасны дагуу банкны төлөөлөн удирдах зөвлөлийн шийдвэрээр томилж, чөлөөлнө.	Бүхэлдээ хамаарна.
9.	Банкны тухай (Шинэчилсэн найруулга)	2010.1.28	3.1.1. "Банк" гэж хувьцаа эзэмшигчдийн оруулсан мөнгөн хөрөнгөөс бүрдсэн хувь нийлүүлсэн хөрөнгөтэй, хувьцаа эзэмшигч нь эзэмшиж байгаа хувьцааны хэмжээгээр хариуцлага хүлээдэг, бусдын мөнгөн хөрөнгийг хуримтлуулан хадгалж, өөрийн нэрийн өмнөөс эзэл олгох, төлбөр тооцоо хийх зэрэг санхүүгийн зуучлалын үйл ажиллагааг Монголбанкны тусгай зөвшөөрөлтэйгээр эрхэлдэг, ашгийн төлөө хуулийн этгээдийг, 31.2. Хувьцааг компанийн хэлбэрээр байгуулагдсан банкны төлөөлөн удирдах зөвлөл өс ба түүнээс дээш, хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн хэлбэрээр байгуулагдсан банкны төлөөлөн удирдах зөвлөл тав ба түүнээс дээш гишүүнтэй байна. 29.2. Банкны хувьцаа эзэмшигчдийн хурал дараахь асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэнэ: 29.2.10. Банкны хянан шалгагч /хянан шалгах зөвлөл/-ийн асуудлыг Компанийн тухай хуулийн 92 дугаар зүйлийн дагуу зохицуулах.	Бүхэлдээ хамаарна. Компанийн тухай хуулийн 92 дугаар зүйлийг ишлэл авсан нь 2011 оны хуультай нийцэхгүй байна.
10.	Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай	2018.1.18	1 дүгээр зүйл. Банкны хараат болон охин компанид банкнаас оруулсан хувь хөрөнгө буюу хувьцаа эзэмших эрх 2019 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөр дуусгавар болно.	бүхэлдээ
11.	БНМАУ-ын өмч хувьчлах тухай хууль	1991.5.22	17 дугаар зүйл. Их хувьчлалыг хэрэгжүүлэх арга Их хувьчлалыг БНМАУ-ын иргэд эрхийн бичгээ оролцуулан үйлдвэрийн газрын хувьцааг худалдан авч хувьцааг компани байгуулах замаар хэрэгжүүлнэ.	бүхэлдээ
12.	Валютын зохицуулалтын тухай	1994.5.12	1. Эрх бүхий банк, бирж, брокерийн компаниас эрэлт нийлүүлэлтийн үндсэн дээр хийж байгаа валютын худалдаа арилжааны үйл ажиллагааг Монгол Улсын валютын зах гэнэ.	бүхэлдээ

13.	Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай	2001.10.18	1 дүгээр зүйл. БНМАУ-ын иргэний паспортыг Монгол Улсын иргэний үнэмлэхээр солих үйлчилгээнд хэрэглэх зорилгоор Англи Улсын "Де Ла Ру" компаниас оруулж ирсэн болон ирэх дор дурдсан тоо, хэмжээ бүхий иргэний үнэмлэх хэвлэх материал, хэвлэлийн тоног төхөөрөмж, түүний сэлбэг хэрэгслийг 2002 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийг дуустал хугацаанд гаалийн албан татвараас чөлөөлсүгэй;	2002 онд иргэний үнэмлэхийг шинэчлэх зорилгоор тоног төхөөрөмж, бусад дагалдах хэрэгслийг оруулж байжээ.
14.	Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2010.7.8	15 дугаар зүйл. Визийн ангилал 15.1. Тухайн гадаадын иргэний хилээр нэвтрэх зорилгыг үндэслэн дараахь ангиллын виз олгоно: 15.1.6. "S" ангиллын визийг суралцах, мэргэжил дээшлүүлэх болон дадлага, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил хийх, эрдэм шинжилгээний байгууллага болон инновацийн салбарын тарааны компанид эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлыг хөдөлмөрийн гэрээгээр хийх зорилгоор ирэх гадаадын иргэнд;	
15.	Газрын тосны бүтээгдэхүүний тухай	2005.7.1	4 дүгээр зүйл. Хуулийн нэр томъёо 4.1. Энэ хуульд хэрэглэсэн дараахь нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно: 4.1.5. "компанийн нөөц" гэж газрын тосны бүтээгдэхүүний бөөний худалдаа, үйлдвэрлэл эрхлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийн хангамж, худалдааны хэвийн үйл ажиллагааг тасралтгүй явуулахад шаардагдах хэмжээний тухайн этгээдийн эзэмшлийн агуулах, саванд хадгалагдаж байгаа газрын тосны бүтээгдэхүүнийг, 5 дугаар зүйл. Газрын тосны бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, худалдаа, тээвэрлэлт, хадгалалтын талаархи Засгийн газар болон газрын тосны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын бүрэн эрх 5.1. Газрын тосны бүтээгдэхүүний талаар Засгийн газар дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 5.1.3. газрын тосны бүтээгдэхүүний бөөний худалдаа, үйлдвэрлэл эрхлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч компанийн нөөцийн хэмжээ, нөөц бүрдүүлэх журмыг батлах; 13 дугаар зүйл. Газрын тосны бүтээгдэхүүний нөөц 13.1. Газрын тосны бүтээгдэхүүний нөөц нь улсын болон компанийн нөөцөөс бүрдэнэ. 13.2. Улсын нөөцийг Засгийн газраас баталсан журмын дагуу бүрдүүлнэ. 13.3. Газрын тосны бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, бөөний худалдаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь Засгийн газраас тогтоосон журмын дагуу компанийн нөөцийг бүрдүүлнэ.	

16.	Газрын тосны тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2014.7.1	4 дүгээр зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт 4.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно: 4.1.11."гэрээлэгч" гэж Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт газрын тос, уламжлалт бус газрын тосны хайгуул, ашиглалтын үйл ажиллагаа эрхлэх гэрээ байгуулсан компанийг; 4.1.12."оператор компани" гэж гэрээлэгчийн газрын тос, уламжлалт бус газрын тосны хайгуул, ашиглалтын үйл ажиллагаа эрхлэх Монгол Улсад бүртгэлтэй, татвар төлөгч компанийг; 4.1.13."туслан гүйцэтгэгч" гэж газрын тостой холбогдсон үйл ажиллагааны тодорхой хэсгийг гүйцэтгэхээр гэрээлэгчтэй, эсхүл оператор компанитай гэрээ байгуулсан Монгол Улсад бүртгэлтэй, татвар төлөгч хуулийн этгээдийг; 11.4.Оператор компани нь Компанийн тухай хуульд заасан эрх, үүргээс гадна энэ хуулийн 11.2.1-11.2.8, 11.2.12-11.2.20-д заасан үүргийг хүлээнэ. 11.5.Туслан гүйцэтгэгч нь Компанийн тухай хуульд заасан эрх, үүргээс гадна энэ хуулийн 11.2.1, 11.2.7, 11.2.10-11.2.12, 11.2.15-д заасан үүргийг хүлээнэ. 41 дүгээр зүйл.Даатгал 41.1.Гэрээлэгч болон туслан гүйцэтгэгч нь газрын тостой холбогдсон үйл ажиллагаа, эд хөрөнгө, ашиг сонирхлоо Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу Монгол Улсын даатгалын эрх бүхий компаниар даатгуулж болно. 41.2.Монгол Улсын даатгалын эрх бүхий компани нь энэ хуулийн 41.1-д заасан даатгалыг хийхээс татгалзсан тохиолдолд гадаад улсын даатгалын хуулийн этгээдээр даатгуулж болно.	бүхэлдээ хамаарна
17.	Даатгалын тухай (Шинэчилсэн найруулга)	2004.4.30	4.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно: 4.1.2."даатгал" гэж энэ хуулийн дагуу даатгалын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл авсан компанийг; 4.1.11."эрх бүхий албан тушаалтан" гэж Компанийн тухай хуулийн 81.1-д заасан этгээдийг.	1999 оны Компанийн тухай хуулийн 45 дугаар зүйлд төлбөрийн талаар дурдсан нь 2011 оны хуульд 45 дугаар зүйл.Үнэт цаас эзэмшигчдийн бүртгэлтэй холбоотой зохицуулалт орсон нь өөр хоорондоо нийцэхгүй байна.
18.	Даатгалын мэргэжлийн оролцогчийн тухай	2004.4.30		

19.	Дампуурлын тухай	1997.11.20	1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт 1.1.Энэ хуулийн зорилт нь дампуурлын хэрэг үүсгэх, хянан шийдвэрлэх, төлбөрийн чадваргүй аж ахуйн нэгжийг дахин хөрөнгөжүүлэх, татан буулгахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино. 3.1.2."хариуцагч" гэж тусгай зориулалтын компани, орон сууцны санхүүжилтийн компаниас бусад төлбөрийн чадваргүй болсон нөхөрлөл, хоршоо, компани, төрийн болон орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар, хуулийн этгээдийн эрх бүхий төрийн бус байгууллагыг; 11.3.Дор дурдсан этгээд, түүний гэр бүлийн гишүүнийг хэрэг гүйцэтгэгчээр томилохыг хориглоно: 11.3.2.хувьцаат компаниас бусад хариуцагч хуулийн этгээдийн гишүүн; 12.4.Дээд боловсролын сургалтын байгууллага санхүүгийн хувьд бие даасан байдлаа хадгалах талаар дараахь үйл ажиллагаа эрхэлнэ: 12.4.1.судалгаа, шинжилгээ, зөвлөгөө өгөх үйл ажиллагааны үр дүн, бүтээгдэхүүнийг зах зээлд худалдан борлуулах зорилгоор гарааны компани байгуулж ажиллуулах;
20.	Дээд боловсролын санхүүжилт, суралцагчдын нийгмийн баталгааны тухай	2011.7.9	5 дугаар зүйл. Дээд боловсролын сургалтын байгууллагын зохион байгуулалтын бүтэц 5.2.Их сургууль харьяалалдаа дээд сургууль, коллеж, технологийн коллеж, эрдэм шинжилгээний байгууллага, гарааны компани, ахлах сургуультай байж болно. /Энэ хэсгийг 2016 оны 4 дүгээр сарын 14-ний өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/ 5.6.Дээд боловсролын сургалтын байгууллага нь хамтарсан болон дагнасан сургалт, эрдэм шинжилгээ, инновацийн үйл ажиллагаа явуулах зориулалт бүхий үйлдвэрлэл, үйлчилгээний түшиц байгууллага, гарааны компани, лаборатори, эмнэлэг, дадлагын бааз, туслах аж ахуйтай байж болно. 11.7.Ашгийн төлөө дээд боловсролын сургалтын байгууллагын удирдлагыг Компанийн тухай хуулиар зохицуулна. 14 дүгээр зүйл.Багшийн эрх, үүрэг 14.1.Багш Боловсролын тухай хуулийн 44.1-д зааснаас гадна дараахь эрхтэй: 14.1.4.дангаараа болон их сургууль, дээд сургууль, эрдэмтдийн баг, хуулийн этгээдтэй хамтран ажиллах болон гарааны компани байгуулах. /Энэ заалтыг 2016 оны 4 дүгээр сарын 14-ний өдрийн хуулиар нэмсэн/ магистрант, докторын шатлалд суралцагчийг докторант гэнэ. 16 дугаар зүйл.Суралцагчийн эрх, үүрэг 16.1.Суралцагч Боловсролын тухай хуулийн 45.1-д зааснаас гадна дараахь эрхтэй: 16.1.8.их сургууль, дээд сургуулийн дэргэд байгуулагдсан гарааны компанид хичээлийн бус цагаар ажиллах, өөрөө гарааны компани байгуулах. /Энэ заалтыг 2016 оны 4 дүгээр сарын 14-ний өдрийн хуулиар нэмсэн/
21.	Дээд боловсролын тухай	2002.5.3	

22.	Жижиг, дунд үйлдвэр, үйлчилгээг дэмжих тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2019.6.6	3 дугаар зүйл.Хуулийн үйлчлэх хүрээ 3.1.Энэ хууль Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байнга байрлан үйл ажиллагаа эрхэлдэг улсын бүртгэлд бүртгүүлсэн ашиг олох зорилго бүхий дотоодын жижиг, дунд үйлдвэр, үйлчилгээг эрхэлдэг аж ахуйн нэгжид үйлчилнэ. 3.2.Төрийн бус байгууллага, төрийн болон орон нутгийн өмчит, түүний оролцоотой компани, улсын төсөвт үйлдвэрийн газар, төрийн болон орон нутгийн өмчит аж ахуйн тооцоотой газар, гадаад улсын хуулийн этгээд энэ хуулийн зохицуулалтад хамаарахгүй. ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ Жижиг, дунд үйлдвэр, үйлчилгээг эрхлэгч 5 дугаар зүйл.Жижиг, дунд үйлдвэр, үйлчилгээг эрхлэгч 5.5.Жижиг, дунд үйлдвэр, үйлчилгээг эрхлэгч нь компани, хоршоо, нөхөрлөлийн хэлбэрээр үйл ажиллагаа явуулна.	бүхэлдээ хамаарнав
23.	Залуучуудын хөгжлийг дэмжих тухай	2017.5.18	11 дүгээр зүйл.Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих 11.1.Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг дараахь чиглэлээр дэмжинэ: 11.1.3.гадаад улсын тэргүүн туршлага, өндөр технологи, шинэ санааг үндэсний технологи болгон нутагшуулах, гарааны компани эрхлэхэд нь дэмжлэг үзүүлэх; 20 дугаар зүйл.Залуучуудын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын чиг үүрэг 20.5.Залуучуудын хөгжлийн төв нь дараахь чиг үүрэгтэй: 20.5.7.залуучуудын гарааны компани эрхлэхийг дэмжих чиглэлээр орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн байгууллагатай хамтран ажиллах.	
24.	Зөрчлийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	2017.5.11	АРВАН НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ ҮНЭТ ЦААС, БАНК, САНХҮҮ, ГААЛЬ, ТАТВАР, МЭРГЭЖЛИЙН ХЯНАЛТ, ДААТГАЛЫН ЖУРМЫН ЭСРЭГ ЗӨРЧИЛ 10.11 дүгээр зүйл.Компанийн тухай хууль зөрчих 11.10 дугаар зүйл.Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль зөрчих	
25.	Зөрчлийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай	2017.5.18	Компанийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай...	

26.	Зээлийн мэдээллийн тухай	2011.10.20	ХӨӨРДУГААР БҮЛЭГ Зээлийн мэдээллийн сан, түүнийг бүрдүүлэх, ашиглах 6 дугаар зүйл.Зээлийн мэдээлэл 6.2.6.толгой, хараат, охин компани болон тэдгээрийн Банкны тухай хуулийн 3.1.2-т заасан холбогдох этгээд, Компанийн тухай хуулийн 99.1-д заасан нэгдмэл сонирхолтой этгээдийн нэр, улсын бүртгэлийн болон регистрийн дугаар, оршин байгаа газрын хаяг, утасны дугаар, цахим шуудангийн хаяг; 11 дүгээр зүйл.Зээлийн лавлагаа өгөх 11.8.Зээлийн мэдээллийн үйлчилгээ үзүүлэх этгээдээс Компанийн тухай хуулийн 84.1-д заасан өөрийн эрх бүхий албан тушаалтан, хувьцаа эзэмшигчийн талаарх зээлийн лавлагаа гаргаж өгөх журмыг Монголбанк тогтооно. ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ МОНГОЛБАНКНЫ ЗЭЭЛИЙН МЭДЭЭЛЛИЙН САН 28 дугаар зүйл.Монголбанкны зээлийн мэдээллийн сантай мэдээлэл солилцох 28.2.Банк, банк бус санхүүгийн байгууллага, хадгаламж, зээлийн хоршоо, санхүүгийн түрээс /лизинг/-ийн компани, төрийн байгууллага нь иргэн, хуулийн этгээдээс зөвшөөрөл авсан эсэхээс үл хамааран Монголбанкны мэдээллийн санд зээлийн мэдээллийг тогтмол өгнө.
27.	Инновацийн тухай	2012.5.22	3 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт 3.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно: 3.1.8."гарааны компани" гэж инновацийн бүтээгдэхүүн шинээр үйлдвэрлэх зорилгоор үүсгэн байгуулагдсан компанийг; <u>3.1.9."технологийн туршилт, зүгшрүүлэлт" гэж лабораторийн түвшинд боловсруулсан /Энэ заалтыг 2019 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/</u> технологи, бүтээгдэхүүний загварыг үйлдвэрлэлийн нөхцөлд турших, боловсронгуй болгох, технологийн баримтжуулалт хийх үйл ажиллагааг; 3.1.10."роялти" гэж оюуны өмчийг-лицензийн гэрээгээр ашиглан олсон ашгаас лиценз түрээслүүлэгчид ногдох хувь хэмжээг; 3.1.11."хөрөнгө оруулалтын компани" гэж инновацийн үйл ажиллагааг санхүүжүүлэхэд чиглэгдсэн, энэ хуульд заасан үйл ажиллагаа эрхлэх зорилгоор Иргэний хуульд[8] заасны дагуу байгуулагдсан хуулийн этгээдийг; /Энэ заалтад 2013 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ 3.1.12."менежментийн гэрээ" гэж энэ хуулиар тогтоосон шаардлагад нийцүүлэн хөрөнгө оруулалтын компанийн активыг удирдах талаар уг хөрөнгө оруулалтын компанийн удирдлага менежментийн компанитай байгуулсан гэрээг; /Энэ заалтад 2013 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ 3.1.13."менежментийн компани" гэж хөрөнгө оруулалтын компанитай байгуулсан энэ хуулийн 3.1.12-т заасан гэрээний үндсэн дээр уг хөрөнгө оруулалтын компанийн активын удирдлагыг хэрэгжүүлж байгаа тусам зөвшөөрөл бүхий компанийг; /Энэ заалтад 2013 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ 3.1.18."зөвлөх компани" гэж эрдэм шинжилгээний байгууллага, түүний дэргэд байгуулагдсан гарааны компанийн инновацийн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нэвтрүүлж эдийн засгийн эргэлтэд оруулахад дэмжлэг үзүүлэх бусад этгээдэд гарааны компанийн өөрийн эзэмшлийн хувийг борлуулах зорилгоор байгуулагдсан компанийг. <u>/Энэ заалтыг 2019 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн хуулиар нэмсэн./</u>

28.	Иргэний тэтгэвэр барьцаалсан зээлийн төлбөрийг төрөөс нэг удаа төлөх тухай	2020.1.10	5 дугаар зүйл. Тэтгэвэр барьцаалсан зээлийг төлөх арга хэмжээ, түүний санхүүжилтийн эх үүсвэр 5.1. Төрийн өмчит "Эрдэнэс Монгол" ХХК өөрийн охин компанийн эзэмшлийн Салхитын мөнгө, алтны ордыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулсан орлогоос төрд ногдох өгөөжийг барьцаалан үнэт цаас гаргах замаар иргэний тэтгэвэр барьцаалсан зээлийн тодорхой хэсгийг төлнө. 5.2. Төрийн өмчит "Эрдэнэс Монгол" ХХК иргэний тэтгэвэр барьцаалсан зээлийн үүргийг үнэт цаас гаргаж төлөх гэрээг холбогдох банк тус бүртэй байгуулна. 5.3. Монгол Улсын Хөгжлийн Банк энэ хуулийн 5.1-д заасан үнэт цаасанд хууль тогтоомжид нийцүүлэн бие даан баталгаа гаргах бөгөөд уг баталгаанд зориулж төрийн өмчийг барьцаалахад Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 4 дэх заалт хамаарахгүй. 5.4. Монголбанк энэ хуулийн 5.1-д заасан үнэт цаасыг Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2, 4 дэх заалтад заасан хэрэгслийг ашиглан худалдан авна. 5.5. Тэтгэврийн зээлийг төлөхтэй холбоотойгоор энэ хуулийн 5.1-д заасан төрийн өмчит компани зээл авах болон үнэт цаас гаргахдаа Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 16 дахь хэсэгт заасан зөвшөөрлийг авахгүй. 5.6. Энэ хуулийн 5.4-т заасны дагуу үнэт цаас эзэмшсэнээс Монголбанкны өөрийн хөрөнгө буурсан тохиолдолд Засгийн газар үнэт цаас гаргаж, Монголбанканд эзэмшүүлэх замаар нөхнө. 5.7. Энэ хуулийн 5.4-т заасны дагуу Монголбанк үнэт цаас худалдан авахад Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 4, 7 дахь заалт хамаарахгүй.
29.	Иргэний хууль	2002.1.10	33 дугаар зүйл. Хуулийн этгээдийн төрөл 33.1. Ашгийн төлөө хуулийн этгээдийг нөхөрлөл, компанийн хэлбэрээр байгуулна. 33.2. Ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдийг холбоо, сан, хоршооны хэлбэрээр байгуулна. Хэвлэх 34 дүгээр зүйл. Компани 34.1. Хувьцаа эзэмшигчийн оруулсан хөрөнгө нь тодорхой тооны хувьцаанд хуваагддаг, өөрийн тусгайлсан хөрөнгөтэй, ашгийн төлөө үндсэн зорилготой хуулийн этгээдийг компани гэнэ. /Энэ хэсэгт 2011 оны 10 дугаар сарын 06-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ 34.2. Компанийн эрх зүйн байдлыг хуулиар тогтооно.

30.	Ирээдүйн өв сангийн тухай	2016.2.5	4 дүгээр зүйл. Хуулийн нэр томьёоны тодорхойлолт 4.1.13. “хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани” гэж Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 4.1.33-т заасан этгээдийг. 8 дугаар зүйл. Сангийн эх үүсвэрийг төвлөрүүлэх 8.4.Улсын төсөв, Сан, Корпораци, кастодиан, хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани хооронд Сангийн хөрөнгө шилжүүлэх журам, дансны зааврыг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална. 25 дугаар зүйл. Корпорацийн гүйцэтгэх удирдлага 25.19.Гүйцэтгэх удирдлага удирдах зөвлөлийн зөвшөөрөлтэйгээр Сангийн хөрөнгийн зарим хэсгийг гэрээний үндсэн дээр хөндлөнгийн хөрөнгө оруулалтын менежментийн компаниар гүйцэтгүүлж болно. 25.20.Хөндлөнгийн хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани, кастодианы байгууллага болон Корпорацийн хооронд байгуулах гэрээг удирдах зөвлөлөөс зөвшөөрөл авсны үндсэн дээр гүйцэтгэх удирдлага байгуулна. <u>Хэвлэх</u> 26 дугаар зүйл. Хойшлуулшгүй арга хэмжээ 26.1.Хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани, эсхүл кастодиантай холбогдуулан доор дурдсан нөхцөл бий болсон, түүнчлэн дараахь бусад нөхцөл үүссэн тохиолдолд гүйцэтгэх удирдлага санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, удирдах зөвлөлд нэн даруй мэдэгдэнэ: ЗУРГАДУГААР ТАЙЛАГНАЛ, ИЛ ТОД БАЙДАЛ, ХЯНАЛТ 27 дугаар зүйл. Нягтлан бодох бүртгэл 27.1.Корпораци өөрийн хөрөнгө болон Сангийн хөрөнгийн нягтлан бодох бүртгэлийг тус тусад нь бүртгэнэ. 27.2.Корпорацийн хөндлөнгийн хөрөнгө оруулалтын менежментийн компаниар гэрээгээр гүйцэтгүүлж байгаа хөрөнгийн нягтлан бодох бүртгэлийг менежментийн компани тус бүрээр бүртгэнэ. 29.2.3.Сангийн хөрөнгийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд оролцох Хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани, кастодианы байгууллага болон бусад оролцогчийн нэр;
-----	------------------------------	----------	---

31.	Малын индексжүүлсэн даатгалын тухай хууль	2014.6.13	4 дүгээр зүйл.Хуулийн нэр томъёо 4.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно: 4.1.1."малын индексжүүлсэн даатгалын үйл ажиллагаа" гэж даатгуулагчид учирсан бодит хохирлоор бус, даатгалын хамрах хугацаанд сумын хэмжээнд гарсан том малын хоргдлын хувь босго үзүүлэлтээс давсан тохиолдолд босго үзүүлэлтээс давсан хувь болон даатгалын үнэлгээнээс тооцож, даатгуулагчид нөхөн төлбөр олгох даатгалын үйл ажиллагаа буюу Даатгалын тухай хуулийн 4.3-т заасан үйл ажиллагааг; 4.1.9."малын давхар даатгалын компани /цаашид "давхар даатгалын компани" гэх/ гэж энэ хуулийн 18.1-д заасан давхар даатгалын үйл ажиллагаа эрхлэн явуулах, тусгайлсан чиг үүрэг бүхий хуулийн этгэдийг; 4.1.14."малын давхар даатгалын гэрээ" /цаашид "давхар даатгалын гэрээ" гэх/ гэж даатгагч-даатгуулагчийн өмнө хүлээсэн үүргээ давхар даатгалын компанид хэсэгчлэн шилжүүлэхээр харилцан тохиролцсон хэлцлийг; 4.1.15."олон улсын давхар даатгалын гэрээ" гэж давхар даатгалын компани даатгагчийн өмнө хүлээсэн үүргээ багцлан гадаад улсын давхар даатгалын компанид бүрэн, эсхүл хэсэгчлэн шилжүүлэхээр харилцан тохиролцсон хэлцлийг. 11 дүгээр зүйл.Даатгалын эрсдэлийн хуваарилалт 11.1.Даатгалын эрсдэлийг доор дурдсан этгээд дараах байдлаар хариуцна: 11.1.3.энэ хуулийн 11.1.1, 11.1.2-т зааснаас бусад эрсдэлийг давхар даатгалын компани энэ хуулийн 27.1-д заасан сангийн хөрөнгөөр. ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ МАЛЫН ИНДЕКСЖҮҮЛСЭН ДААТГАЛЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА 13 дугаар зүйл.Малын индексжүүлсэн даатгалын үйл ажиллагаа эрхлэх 13.1.Даатгалын компани /цаашид "даатгагч" гэх/ дараах шаардлагыг хангасан тохиолдолд малын индексжүүлсэн даатгалын үйл ажиллагаанд оролцоно: 13.1.1.Санхүүгийн зохицуулах хорооноос олгосон даатгалын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөлд малын индексжүүлсэн даатгалын төрлийг зөвшөөрсөн байх; 13.1.2.энэ хуулийн 18.1-д заасан компанитай давхар даатгалын гэрээ байгуулсан байх. ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ДАВХАР ДААТГАЛЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА 18 дугаар зүйл.Давхар даатгалын компанийн эрх зүйн байдал
-----	---	-----------	---

32.	Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай	2019.12.20	1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт 1.1.Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийг зохион байгуулж явуулах үндсэн зарчим, журмыг тодорхойлж, түүнтэй холбогдсон харилцааг зохицуулах, Монгол Улсын иргэний сонгох, сонгогдох эрхийг хангахад оршино. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНД НЭР ДЭВШИГЧИЙГ БҮРТГЭХ 29 дүгээр зүйл.Нэр дэвшүүлэх нийтлэг журам 29.3.Нэр дэвшигч хуульд заасан нийтлэг шаардлагаас гадна дараах шаардлагыг хангасан байна: 29.3.1.Банк, бусад хуулийн этгээд, иргэнд шүүх болон арбитрын шийдвэрээр тогтоогдсон төлбөл зохих зээл, барьцаа болон батлан даалтын өр төлбөргүй байх; 29.3.2.татварын хугацаа хэтэрсэн өр-төлбөргүй байх, аль нэг компанийн 51, түүнээс дээш хувийн хувьцаа эзэмшдэг бол тухайн компани нь албан татварын хугацаа хэтэрсэн өргүй байх.
33.	Монгол Улсын Их Хурлын тухай /шинэчилсэн найруулга/	2020.5.7	43 дугаар зүйл.Гишүүнд хориглох үйл ажиллагаа 43.1.Гишүүнд дараах үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно: 43.1.6.бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхгүй нь холбогдуулан олгосон санхүүгийн эх үүсвэр, холбоо, мэдээлэл, тээврийн хэрэгсэл, төрийн өмчийн бусад эд зүйлийг ашиг хонжоо олох зорилгоор, эсхүл сонгуулийн компаниг ажилд ашиглах;
34.	Монгол Улсын хөгжлийн банкны тухай /шинэчилсэн найруулга/	2017.2.10	5 дугаар зүйл. Хөгжлийн банкны эрх зүйн байдал 5.1.Хөгжлийн банк нь үндэсний эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг хангах төргүүлэх салбаруудад хэрэгжих төсөл, хөтөлбөрийг санхүүжүүлэх, импортыг орлох, экспортын орлогыг нэмэгдүүлэх үйлдвэрлэл, үйлчилгээг хөгжүүлэхэд шаардлагатай хөрөнгийн эх үүсвэрийг бүрдүүлэх зорилготой, энэ хуулийн 8.1-д заасан үйл ажиллагааг эрхлэх чиг үүрэг бүхий ашгийн төлөө хуудийн этгээд байна. 5.2.Хөгжлийн банкныг байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах шийдвэрийг Засгийн газар гаргана. 6 дугаар зүйл. Хөгжлийн банкны өөрийн хөрөнгө 6.1.Хөгжлийн банкны хувь нийлүүлсэн хөрөнгө нь хувьцаа эзэмшигчийн оруулсан хөрөнгөөс бүрдэх бөгөөд түүний хэмжээг хувьцаа эзэмшигч тогтооно. 6.2.Хөгжлийн банк нь тухайн жилийн цэвэр ашгаас хувь нийлүүлсэн хөрөнгийг нэмэгдүүлж, үлдэх хэсгээр алдагдлыг нөхөх зорилго бүхий нөөц сан байгуулна. 6.3.Хөгжлийн банкны алдагдлыг нөөц сангийн хөрөнгөөр нөхөх боломжгүй тохиолдолд нэмэлт хөрөнгө олгох эсэхийг хувьцаа эзэмшигч шийдвэрлэнэ. 6.4.Энэ хуулийн 6.2-т заасан санг бүрдүүлэх, түүнийг удирдах журмыг төлөөлөн удирдах зөвлөл батална. 7 дугаар зүйл. Хөгжлийн банкны баримтлах зарчим 7.1.Хөгжлийн банк нь үйл ажиллагаандаа компанийн сайн засатгалын дараахь зарчмыг баримтална: 7.1.1.ашигтай ажиллах; 7.1.2.үйл ажиллагаагаа тогтвортой явуулах; ... 19 дүгээр зүйл. Төлөөлөн удирдах зөвлөл 19.1.Хөгжлийн банкны төлөөлөн удирдах зөвлөл есөн гишүүнтэй байх бөгөөд тэдгээрийн дөрөв нь хараат бус гишүүн байна. 19.2.Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүнийг хувьцаа эзэмшигчид нээлттэй сонгон шалгаруулалтаар сонгон гурван жилийн хугацаагаар томилж, Компанийн тухай хуульд заасан үндэслэлээр чөлөөлнө. Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүнийг нэг удаа улируулан томилж болно.

35.	Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2013.5.31	ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ УРЬДЧИЛАН СЭРТГИЙЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА 4 дүгээр зүйл.Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд 4.1.Дараах этгээд энэ хуулийн 7 дугаар зүйлд заасан гүйлгээний талаар энэ хуулийн 16.1-д заасан Санхүүгийн мэдээллийн албанд мэдээлэх үүрэгтэй: 4.1.1.банк; 4.1.2.банк бус санхүүгийн байгууллага; 4.1.3.даатгагч болон даатгалын мэргэжлийн оролцогч; 4.1.4.хөрөнгө оруулалтын сан, хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани; /Энэ заалтад 2018 оны 04 дүгээр сарын 26-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан./ 4.1.9.г.компанийг үүсгэн байгуулах, түүний үйл ажиллагааг явуулах, удирдахад зориулан хөрөнгө татах, бүрдүүлэхийг зохион байгуулах; хориглоно. 14 дүгээр зүйл.Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн дотоод хяналт /Энэ зүйлийг 2018 оны 04 дүгээр сарын 26-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан./ 14.3.Дотоод хяналтын хөтөлбөрийг энэ хуулийн 4.1-д заасан этгээдийн харьяалагддаг санхүүгийн нэгдэл, тэдгээрийн бүх салбар нэгж, охин компани нь нэгэн адил хэрэгжүүлнэ.
36.	Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай	2012.1.19	3 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томьёоны тодорхойлолт 3.1.7.“ашгийн төлөө үйл ажиллагаа” гэж компани, нөхөрлөл, хувиараа эрхлэх аж ахуй зэрэг аж ахуй, худалдаа, зээл, санхүүгийн бүх төрлийн байгууллагын үйл ажиллагааг; 20 дугаар зүйл.Аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэхтэй холбогдсон хориглолт 20.2.Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Монгол Улсын Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Улсын дээд шүүхийн шүүгч, Улсын ерөнхий прокурор, Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагын дарга, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга, аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн дарга, яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга, Засгийн газрын агентлагийн дарга, төрийн өмчит компани, олон улсын байгууллагын дарга, захирлын албан тушаал эрхэлж байсан болон нутгийн хэрэгцээнд бараа, ажил, үйлчилгээ хамаарал бүхий этгээд нээлттэй тендер шалгаруулалтаар шийдвэрлэснээс бусад тохиолдолд төрийн болон орон нутгийн хэрэгцээнд бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авагч, төрийн санхүүгийн нөөц бүрдүүлэгч, төрөөс баталгаа гаргасан зээл хүртэгч аж ахуйн нэгжийн хувь, хөрөнгө эзэмшигч, хамтрагч, эсхүл эдгээрийг гүйцэтгэж байгаа хувиараа аж ахуй эрхлэгч байж болохгүй. /Энэ хэсгийг 2013 оны 5 дугаар сарын 31-ний өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан, энэ хэсэгт 2015 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/

37.	Нөхөрлөл, компанийн тухай болон хоршооны тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай болон тооцох тухай	2002.7.4	1 дүгээр зүйл. Нөхөрлөл, компанийн тухай болон хоршооны тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийг хүчингүй болгонд тооцусгай. 2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2002 оны 1 дүгээр сарын 10-ны өдөр батлагдсан Иргэний хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.	дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийг хүчингүй болсон тухай
38.	Нөхөрлөлийн тухай /Энэ хуулийн нэрээс "компани" гэсэн үгийг 1999 оны 7 дугаар сарын 16-ны өдрийн хуулиар хассан/	1995.5.11	Энэ хуулийн нэрээс «компани» гэсэн үгийг 1999 оны 7 дугаар сарын 16-ны өдрийн хуулиар хассан.	
39.	Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2015.7.9	ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ АЛБАН ТАТВАРААС ЧӨЛӨӨЛӨХ 13 дугаар зүйл. Албан татвараас чөлөөлөх 13.1.14. банк, банк бус санхүүгийн байгууллага болон бусад хуулийн этгээдээс банк, тусгай зориулалтын компани, орон сууцны санхүүжилтийн компанид хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас гаргах зориулалтаар шилжүүлсэн зээл, санхүүгийн түрээсийн гэрээгээс үүсэх аливаа шаардах эрх; НАЙМДУГААР БҮЛЭГ АЛБАН ТАТВАРЫГ ТӨСӨВТ ТӨВЛӨРҮҮЛЭХ, ТАЙЛАГНАХ 16 дугаар зүйл. Албан татвар ногдуулах, төсөвт төвлөрүүлэх, тайлагнах 16.1. Албан татвар суутган төлөгч нь борлуулсан бараа, ажил, үйлчилгээнд ногдох албан татварыг доор дурдсан журмаар дараа сарын 10-ны өдрийн дотор төрийн сангийн нэгдсэн дансанд шилжүүлж, баталсан маягтын дагуу тайлангаа харьяалах татварын албанд тушаана; 16.2.4. компанийн нөөц бүрдүүлэх зорилгоор импортоор оруулж байгаа автобензин, дизелийн түлшинд ногдох нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг компанийн нөөц бүрдүүлэх аж ахуйн нэгжийн нэр, автобензин, дизелийн түлшний заавал байлгах нөөцийн тоо хэмжээ, сэлгээ хийх хугацааг тогтоосон Засгийн газрын шийдвэрийг үндэслэн компанийн нөөцийг сэлгээ зорилгоор борлуулж эхэлсэн өдөр ногдуулна; 16.2.5. газрын тосны бүтээгдэхүүний бөөний худалдаа, үйлдвэрлэл эрхлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч компанийн импортоор оруулж байгаа компанийн нөөц бүрдүүлэхээс бусад Монгол Улсын 30 хоногийн хэрэглээтэй тэнцэх хэмжээний автобензин, дизелийн түлшинд ногдох нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг 30 хоногоор хойшлуулан ногдуулна.	тусгай зориулалтын компани гэж ямар компанийг хэлэх тухай ойлгомжгүй байна.

40.	Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2015.6.19	3 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт 3.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно: 3.1.11."нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан" гэж Компанийн тухай хуулийн 6.4-т заасан санхүүгийн тайланг; 3.1.12."гүйцэтгэх удирдлага" гэж дараах этгээдийг ойлгоно: 3.1.12.а.Компанийн тухай хуулийн 83 дугаар зүйлд заасан этгээдийг; 3.1.12.б.Компаниас бусад хуулийн этгээдийн хувьд тухайн хуулийн этгээдийн дүрэмд гүйцэтгэх удирдлага гэж заасан этгээдийг. ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН СТАНДАРТ, ЗАРЧИМ 4 дүгээр зүйл.Нягтлан бодох бүртгэлийн стандарт 4.2.Энэ хуулийн 4.1.1-д заасан стандартыг мөрдөх аж ахуйн нэгж, байгууллагын ангилал, шалгуур үзүүлэлтийг хуульд нийцүүлэн санхүү, бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн тогтоож, нийтэд мэдэглнэ. Энэ ангилалд доор дурдсан аж ахуйн нэгж, байгууллагыг заавал хамруулна: 4.2.1.гадаад, дотоодын хөрөнгийн биржид бүртгүүлсэн бүх төрлийн хувьцаат компани; 4.2.2.гадаад, дотоодын хөрөнгийн биржид бүртгүүлэхээр хүсэлт гаргасан компани; 4.2.3.Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуулийн 15.2, 15.3, 15.4, 15.10.5, 15.10.6 болон 15.10.13-т заасан чиглэлээр тусгай зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгж, байгууллага; 4.2.7.арилжааны банкны болон тусгай зориулалтын компани, хөрөнгө оруулалтын сангийн чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, байгууллага. 8 дугаар зүйл.Санхүүгийн тайлан 8.3.Нэг буюу түүнээс дээш охин компанитай аж ахуйн нэгж, байгууллага энэ хуулийн 3.1.11-д заасан нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан гаргана. Охин компани нь охин компанитай, тэдгээр нь охин компанитай гэх мэтээр үргэлжилсэн холбоо хамааралтай байгаа тохиолдолд хамгийн дээд шатны толгой компани нь нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан гаргана. Дээд шатны толгой компани нь гадаад улсад бүртгэлтэй бол Монгол Улсад бүртгэлтэй охин компаниудын дотроос дээд шатны толгой компани нь завсрын нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан гаргана. 10 дугаар зүйл.Санхүүгийн тайлангийн жил, санхүүгийн тайлан гаргах хугацаа 10.4.Нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан гаргах үүрэг хүлээсэн аж ахуйн нэгж, байгууллага нь жилийн санхүүгийн тайланг дараа оны 03 дугаар сарын 01-ний өдрийн дотор толгой компанийн харилцдаг харилцагч санхүүгийн байгууллагад цахим хэлбэрээр хүргүүлнэ.
-----	---	-----------	--

41.	Онцгой албан татварын тухай (Шинэчилсэн найруулга)	2006.6.29	8 дугаар зүйл. Онцгой албан татварыг ногдуулах, төсөвт төлөх 8.10.Компанийн нөөц бүрдүүлэх зорилгоор импортлож байгаа автобензин, дизелийн түлшинд ногдох онцгой албан татварыг компанийн нөөц бүрдүүлэх аж ахуйн нэгжийн нэр, автобензин, дизелийн түлшийн заавал байлгах нөөцийн тоо хэмжээ, сэлтээ хийх хугацааг тогтоосон Засгийн газрын шийдвэрийг үндэслэн компанийн нөөцийг сэлтэх зорилгоор борлуулж эхэлсэн өдөр ногдуулна. <i>/Энэ хэсгийг 2007 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдрийн хуулиар нэмсэн/</i> 8.11.Газрын тосны бүтээгдэхүүний бөөний худалдаа, үйлдвэрлэл эрхлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч компанийн импортлож байгаа компанийн нөөц бүрдүүлэхээс бусад Монгол Улсын 30 хоногийн хэрэглээтэй тэнцэх хэмжээний автобензин, дизелийн түлшинд ногдох онцгой албан татварыг 30 хоногоор хойшлуулан ногдуулна. <i>/Энэ хэсгийг 2007 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдрийн хуулиар нэмсэн/</i>
42.	Өмгөөллийн тухай	2019.10.18	19 дүгээр зүйл. Өмгөөллийн хуулийн этгээд 19.1.Өмгөөллийн үйл ажиллагаа эрхлэх хуулийн этгээд /цаашид "өмгөөллийн хуулийн этгээд" гэх/ нь хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани, эсхүл хязгаарлагдмал хариуцлагатай нөхөрлөлийн хэлбэртэй байна.
43.	Өргөн нэвтрүүлгийн тухай	2019.12.12	4 дүгээр зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт 4.1.18."ашгийн төлөө үйл ажиллагаа" гэж компани, нөхөрлөл, хувиараа эрхлэх аж ахуй, худалдаа, зээл, санхүүгийн бүх төрлийн байгууллагын үйл ажиллагааг; 15 дугаар зүйл.Тусгай зөвшөөрөл шилжүүлэхийг хориглох 15.1.Тусгай зөвшөөрлийг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.3-т зааснаас гадна өөрийн компанийн нэгдлээс бусдад өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах зэргээр шилжүүлэхийг хориглоно. 19 дүгээр зүйл.Эзэмшлийн ил тод байдлыг хангах 19.2.1.тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийн гаргасан хувьцааных нь тав ба түүнээс дээш хувийг эзэмшигчийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр, компанийн эрх бүхий албан тушаалтны жагсаалт; 19.3.Гаргасан хувьцааных нь тав ба түүнээс дээш хувийг эзэмшдэг хувьцаа эзэмшигч болон компанийн эрх бүхий албан тушаалтан өөрчлөгдсөн тохиолдолд өргөн нэвтрүүлгийн үйлчилгээ эрхлэгч нь энэ тухай 30 хоногийн дотор Зохицуулах хороонд бичгээр мэдэгдэнэ.
44.	Өрсөлдөөний тухай (Шинэчилсэн найруулга)	2010.6.10	8 дугаар зүйл. Давамгай байдалтай хуулийн этгээд нэгдэх, нийлэх замаар өөрчлөн байгуулагдах, бусад компанийн хувьцааг худалдан авах 8.1.Давамгай байдалтай хуулийн этгээд бусад этгээдтэй нэгдэх, нийлэх замаар өөрчлөн байгуулагдах, эсхүл ижил төрлийн бараа бүтээгдэхүүн борлуулдаг өрсөлдөгч компанийн энгийн хувьцааны 20-оос дээш, давуу эрхийн хувьцааны 15-аас дээш хувийг худалдан авах, эсхүл харилцан хамаарал бүхий этгээдтэй нэгдэх, нийлэх тохиолдолд Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газарт өргөдөл гаргана.

45.	Протокол соёрхон батлах тухай Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай	2019.6.12	1 дүгээр зүйл, 2015 оны 10 дугаар сарын 22-ны өдөр баталсан Монгол-Оросын "Эрдэнэт үйлдвэр" хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн үйл ажиллагааны тухай Монгол Улсын Засгийн газар, Оросын Холбооны Улсын Засгийн газар хоорондын 2003 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрийн хэлэлцээрт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Монгол Улсын Засгийн газар, Оросын Холбооны Улсын Засгийн газар хоорондын протоколыг соёрхон батлах тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцсугай.	
46.	Протокол соёрхон батлах тухай Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай	2019.6.12	1 дүгээр зүйл, 2015 оны 10 дугаар сарын 22-ны өдөр баталсан Монгол-Оросын "Монголросцветмет" хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн үйл ажиллагааны тухай Монгол Улсын Засгийн газар, Оросын Холбооны Улсын Засгийн газар хоорондын 2007 оны 04 дүгээр сарын 25-ны өдрийн хэлэлцээрт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Монгол Улсын Засгийн газар, Оросын Холбооны Улсын Засгийн газар хоорондын протокол соёрхон батлах тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцсугай.	
47.	Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай	2005.11.17	ТАВДУГААР БҮЛЭГ САНХҮҮГИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ ЭРХЛЭХ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ 22 дугаар зүйл. Тусгай зөвшөөрөл олгох 22.1. Энэ хуулийн 3.1-д заасан санхүүгийн үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг Хороо олгоно. 22.2. Бүтцэд нь банк ордог компанийн аливаа хэлбэрийн нэгдлийн бусад оролцогчид тусгай зөвшөөрөл олгох эсэхийг шийдвэрлэхдээ Монголбанкны саналыг авна. <u>/Энэ хэсэгт 2018 оны 01 дүгээр сарын 18-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./</u> 22.3. Хороо энэ хуулийн 22.2-т заасны дагуу тусгай зөвшөөрөл олгосон бол хяналтыг Монголбанкт хамтран хэрэгжүүлнэ. 22.4. Хороо тусгай зөвшөөрөл авахаар хүсэлт гаргасан компанийн толгой компанийн дүрэм, санхүүгийн болон үйл ажиллагааны тайланг шаардан авч, хянан үзэж болно. 27 дугаар зүйл. Хорооны мэдээлэл шаардах эрх 27.1. Хороо буюу Хорооноос эрх олгосон этгээд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчээс тодорхой төрлийн буюу тусгайлан заасан мэдээлэл, санхүүгийн болон бусад баримт бичиг гаргаж өгөхийг бичгээр шаардаж болно. 27.2. Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь компанийн аливаа хэлбэрийн нэгдлийн гишүүн бол Хороо тухайн нэгдэлд багтах аль ч этгээдийн, эсхүл уг нэгдлийн санхүүгийн тайланг шаардаж болно. 27.3. Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч энэ хуулийн 27.1, 27.2-т заасны дагуу Хорооны шаардсан мэдээллийг тогтоосон хугацаанд нь гаргаж өгнө.	

48.	Сонгуулийн тухай хууль	2015.12.25	39 дүгээр зүйл. Сонгууль зохион байгуулах үйл ажиллагаанд туслах 39.1.Сонгуулийн орон нутгийн байгууллагын ажиллах байр болон санал авах байрыг төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд үнэ төлбөргүй гаргаж өгнө. 39.2.Сонгуулийн орон нутгийн байгууллагыг ажиллах байр, тээвэр, холбоо болон бусад шаардлагатай хэрэгслээр үнэ төлбөргүй хангах асуудлыг тухайн шатны Засаг дарга хариуцна. 39.3.Шаардлагатай гэж үзвэл сонгуулийн төв байгууллага нь төрийн болон орон нутгийн өмчит, 51 ба түүнээс дээш хувийн төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой компанийн өмчлөлд байгаа тээврийн хэрэгсэл, бусад техник хэрэгслийг сонгуулийн үйл ажиллагаанд үнэ төлбөргүй дайчлан гаргуулах эрхтэй ба эрх бүхий этгээд сонгуулийн төв байгууллагын шийдвэрийг биелүүлэх үүрэгтэй. 139 дүгээр зүйл.Ерөнхийлөгчид нэр дэвшүүлэх нийтлэг журам 139.3.Нэр дэвшигч нь хуульд заасан нийтлэг шаардлагаас гадна дараах шаардлагыг хангасан байна: 139.3.3.нэр дэвшигч компанийн 51 ба түүнээс дээш хувьцааг эзэмшдэг бол тухайн компани нь албан татварын хугацаа хэтэрсэн өр төлбөргүй байх;	
49.	Татан буугдсан “Ардын эрх”, “Засгийн газрын мэдээ” сонины өмчийг хувьчлах тухай	1999.1.22	1 дүгээр зүйл.Татан буугдсан “Ардын эрх”, “Засгийн газрын мэдээ” сонины тус бүрийн өмчлөлд байсан хөрөнгийн үндсэн дээр шинээр хувьцаат компаниуд үүсгэн байгуулж тэдгээрийн хувьцааг худалдах замаар хувьчилж, тус бүрийн хувьцааны дөчин хувийг “Ардын эрх”, “Засгийн газрын мэдээ” сонинд ажиллаж байсан ажиллагсад нь давуу эрхээр буюу хувьцааны доод үнээр, үлдэж байгаа хувьцааг хязгаартай буюу сонин, хэвлэл эрхлэн гаргадаг хуулийн этгээд, иргэдэд дуудлага худалдаагаар худалдах замаар хувьчилсугай. 34.12.Хөрөнгийн бирж дараах мэдээллийг тухай бүр гаргаж, татварын албанд хүргүүлнэ: 34.12.1.хувьцаат компанийн хувьцаа эзэмшигчийн тархалтын тухай мэдээлэл; 34.12.2.хувьцаат компанийн хувьцааны борлуулалтын талаарх мэдээлэл. 34.14.Үнэт цаасны төвлөрсөн хадгаламжийн төв дараах мэдээллийг тухай бүр гаргаж, татварын албанд хүргүүлнэ: 34.14.1.үнэт цаасны бүртгэл, өөрчлөлтийн болон төлбөр тооцооны мэдээлэл; 34.14.2.төвлөрсөн хадгаламжийн дансны өөрчлөлтийн мэдээлэл; 34.14.3.хувьцаат компаниудын ногдол ашгийн олголтын мэдээлэл.	Бүхэлдээ хамаарна
50.	Татварын мэргэшсэн зөвлөх үйлчилгээний тухай	2012.12.27	ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ ЗӨВЛӨХ ҮЙЛЧИЛГЭЭ ҮЗҮҮЛЭХ ЭРХ БҮХИЙ ЭТГЭЭД, ТҮҮНД ТАВИХ ШААРДЛАГА, ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА, ЭРХ, ҮҮРЭГ 9 дүгээр зүйл.Татварын итгэмжлэгдсэн хуулийн этгээд 9.1.Татварын итгэмжлэгдсэн хуулийн этгээд нь хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани, нөхөрлөлийн хэлбэрээр үйл ажиллагаагаа явуулна.	

51.	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай	1996.5.27	5 дугаар зүйл. Төрийн өөрийн өмч 1.Төрийн өөрийн өмчид энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт зааснаас бусад төр эзэмшиж, ашиглаж, захиран зарцуулж болох дараахь эд хөрөнгө хамаарна: 2.Төрийн өөрийн өмчийн эд хөрөнгийг аж ахуйн зориулалтаар нь Нөхөрлөл, компанийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу үндсэн ба эргэлтийн хөрөнгө гэж хуваана. 14 дүгээр зүйл. Төрийн байгууллага, албан газрын эд хөрөнгийн эрх 4/ төрийн өмчит эрдэм шинжилгээний байгууллага, их, дээд сургууль дэргэдээ бие даасан гарааны компани байгуулахаас бусад тохиолдолд үндсэн хөрөнгөд хамаарах эд хөрөнгө олж авах, захиалах, данснаас хасаж шилжүүлэх, устгах саналаа төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад тавьж, энэ хуулиар тогтоосон журмын дагуу зөвшөөрөл авах. /Энэ заалтад 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан/ /Энэ заалтад 2015 оны 11 дүгээр сарын 26-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ /Энэ заалтад 2016 оны 7 дугаар сарын 21-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ 21 дүгээр зүйл. Төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд, түүний эд хөрөнгийн эрх, онцлог 2. Төрийн өмчийн-оролцоотой хуулийн этгээдэд төрийн өмчийн төлөөлөгчийг дараах байдлаар томилно. /Энэ хэсэгт 2011 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ 2/төрийн өмчийн оролцооны хувь хэмжээтэй хувь тэнцүүлэн тухайн этгээдийн төлөөлөн удирдах зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд төрийг төлөөлөх гишүүний нэрийг төрийн эзэмшлийн хувьцааг эзэмшигчийн эрхийг хэрэгжүүлж байгаа этгээд тухайн компанийн нэр дэвшүүлэх хороонд санал болгох бөгөөд нэр дэвшүүлэх хороо тэрхүү нэр дэвшигчдэж байгаа этгээд нь хуульд заасны дагуу төрийг төлөөлөх этгээд мөн бол төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүнээр томилуулахаар хувьцаа эзэмшигчдийн хуралд шууд оруулах үүрэгтэй; /Энэ заалтыг 2014 оны 6 дугаар сарын 05-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/ 21¹ дүгээр зүйл. Төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны төлөвлөлт, тайланг 7.Төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд нь Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай болон Компанийн тухай хуульд заасан журмын дагуу жилийн эцсийн санхүүгийн болон үйл ажиллагааны тайлан гаргана. 55 дугаар зүйл. Хувьцаа, ногдол хувь гарган хувьчлах 1. Төрийн өмчит үйлдвэрийн газрыг компанийн хэлбэрт оруулан хувьцаа, ногдол хувийг нь худалдах замаар хувьчилж болно. Энэ тухай шийдвэрийг төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага гаргана. /Энэ хэсэгт 2015 оны 11 дүгээр сарын 26-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ /Энэ хэсэгт 2016 оны 7 дугаар сарын 21-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/	Нөхөрлөл, компанийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу. Нөхөрлөл, компанийн тухай хуулийн 35 дугаар зүйл. Нөхөрлөл, компанийн тухай хуулийн 91 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу гэж хүчингүй хуулийн заалт ишлэсэн байгаа нь алдаатай байна.
-----	--	-----------	---	--

	Эдийн засаг нийгмийн хэрэгцээ шаардлагын үүднээс төр зарим хувьцааг нийтэд санал болгохгүй, өөрийн өмчлөлдөө авч үлдэн төрийн өмчийн оролцоотой этгээд үүсгэж болно. 2. Төрийн өмчит үйлдвэрийг энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаар өөрчлөн зохион байгуулах ажлыг төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага эрхэлж, Нөхөрлөл, компанийн тухай хуулийн 35 дугаар зүйлд заасан үүсгэн байгууллагийг төлөөлсөн үүргийг гүйцэтгэнэ. /Энэ хэсэгт 2015 оны 11 дүгээр сарын 26-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ /Энэ хэсэгт 2016 оны 7 дугаар сарын 21-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ 3. Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь хувь нийлүүлэгчдийн зохион байгуулах хурлыг хувьцаа, ногдол хувь нь зохих журмын дагуу борлогдож дууссанаас хойш 3 сарын дотор зохион байгуулж өөрийн хариуцаж байсан эрх, үүргийг шинээр байгуулагдсан хуулийн этгээдийн удирдлагад шилжүүлнэ. /Энэ хэсэгт 2015 оны 11 дүгээр сарын 26-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ /Энэ хэсэгт 2016 оны 7 дугаар сарын 21-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ <u>Хэвлэх</u> 56 дугаар зүйл. Төрийн өмчлөлийн хувьцаа, ногдол хувийг хувьчлах, бусад этгээдийн өмчлөлд шилжүүлэх 1. Энэ хуулийн 55 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаар компани болон өөрчлөгдсөн төрийн өмчит үйлдвэрийн газрын болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн төрд ногдох хувьцаа, ногдол хувийг төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын шийдвэрээр чөлөөтэй, эсхүл багцалсан хэлбэрт оруулан энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт зааснаар биржээр болон энэ хуулийн 38-45, 46-54, 58 дугаар зүйлд заасны дагуу биржийн гадуур арилжиж худалдана. /Энэ хэсэгт 2015 оны 11 дүгээр сарын 26-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ /Энэ хэсэгт 2016 оны 7 дугаар сарын 21-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ 2. Хувьцааг биржээр худалдахад дор дурдсан дараалал, журмыг баримтална: 1/ хувьцааг биржээр арилжаалахад төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага хувьчлагдах үйлдвэрийн газрын хөрөнгийг үнэлэн, гаргах хувьцааны хэлбэр, тоо хэмжээ, худалдах анхны үнэ, багцлах бол түүний хэмжээ зэргийг тогтоон Хөрөнгийн биржээр дамжуулан нийтэд арилжих тухай шийдвэрийг гаргана. Мөн хувь нийлүүлсэн байгууллага дахь төрийн өмчлөлийн хувьцааг энэ хэлбэрээр арилжиж болно; /Энэ заалтад 2015 оны 11 дүгээр сарын 26-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ /Энэ заалтад 2016 оны 7 дугаар сарын 21-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/ 2/ хувьцааг биржээр арилжих үйл ажиллагааг Үнэт цаасны тухай хуульд заасан журмын дагуу явуулна. 3. Төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн төрийн өмчлөлийн ногдол хувийг худалдахад Нөхөрлөл, компанийн тухай хуулийн 91 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу тухайн хуулийн этгээдийн бусад өмчлөгчдийн / гишүүдийн/ саналыг авна. 4. Үндэсний аюулгүй байдал, стратегийн ач холбогдолтой төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн төрд ногдох хувьцааг худалдах талаар Засгийн газар тусгайлан журам тогтоож болно

52.	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай	2005.12.1	46 дугаар зүйл.Захиалагчийн эрх, үүрэг 46.1.Захиалагч бараа, ажил, үйлчилгээг худалдан авах талаар дараахь эрх, үүрэгтэй байна: 46.1.9.гүйцэтгэгч компанийн товч танилцуулга, харилцах утас, гүйцэтгэж байгаа ажил, үйлчилгээний гэрээний үнийн дүн, санхүүжилтийн хуваарь, ажил эхлэх, дуусах хугацаа болон авто зам, инженерийн шугам сүлжээний хувьд дайран өнгөрөх маршрут зэргийг багтаасан мэдээллийн самбарыг төв, суурин бүрийн олон нийтэд үзэгдэхүйц газар угажил, үйлчилгээний баталгаат хугацааны туршид заавал байрлуулахыг шаардах. /Энэ заалтыг 2011 оны 6 дугаар сарын 9-ний өдрийн хуулиар нэмсэн/
53.	Төсвийн тогтвортой байдлын тухай	2010.6.24	17 дугаар зүйл.Санхүүгийн хуримтлал, түүний хөрөнгө оруулалт 17.3.Төсвийн тогтворжуулалтын сангийн хөрөнгө удирдлагын бодлого, түүнийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа дараахь шаардлагыг хангаасан байна: 17.3.1.энэ хуулийн 17.4-ч зааснаас бусад тохиолдолд зээл авахгүй байх; 17.3.2.зөвхөн олон улсын санхүүгийн зах зээлд гаргаасан, гадаад улсын нутаг дэвсгэрт арилжаалагдаж байгаа, Монгол Улсад бүртгэлтэй, эсхүл Монгол Улсын хуулийн этгээдтэй нэгдэл бүхий компанийн нэгдлийн оролцогчоос бусад этгээдийн гаргаасан санхүүгийн хэрэгсэлд байрлуулах;
54.	Улсын тэмдэгийн хураамжийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2010.11.25	18 дугаар зүйл.Банкнаас бусад санхүүгийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл олгоход хураах тэмдэгийн хураамжийн хэмжээ 18.3.Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл олгоход дор дурдсан хэмжээгээр тэмдэгийн хураамж хураана: 18.3.20.компанийн үнэт цаасыг нийтэд санал болгон худалдах зөвшөөрөл олгоход 40 000-100 000 төгрөг;
55.	Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай	2014.1.9	4 дүгээр зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт 4.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно: 4.1.13."хуулийн этгээд" гэж Иргэний хуулийн 38.1-д заасан компани, нөхөрлөлийг;
56.	Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татварын тухай	2000.11.17	4 дүгээр зүйл. Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татвар төлөгч 4.1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчилж байгаа дараахь этгээд үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татвар төлөгч байна: 4.1.1. өмчийн бүх төрөлд хамаарагдах компани, хоршоо, нөхөрлөл, гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж, байгууллага, тэдгээрийн төлөөлөгчийн газар; 4.1.3. төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээд.
57.	Үндэсний төлбөрийн системийн тухай	2017.5.31	ТАВДУГААР БҮЛЭГ СИСТЕМИЙН ДҮРЭМ 23 дугаар зүйл.Системийн дүрмийг тогтоох 23.1.Оператор нь системийн зохистой засаглал, удирдлага, үйл ажиллагааны дүрэмтэй байна.Дүрэмд дараахь зүйлийг тусгана: 23.1.3.оролцогч, операторын эрх, үүрэг, системийн үйл ажиллагааны эрсдэл, компанийн зохистой засаглал, системд оролцох болон учирч болзошгүй нөхцөл байдлын үед авах арга хэмжээний зохицуулалт.

58.	Үнэт цаасны зах зээлийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2013.5.24	1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт 1.1.Энэ хуулийн зорилт нь үнэт цаасны зах зээлд оролцогчдын үйл ажиллагааг зохицуулах, хяналт тавих, хөрөнгө оруулагчийн эрх ашгийг хамгаалахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	Бүхэлдээ хамаарна.
59.	Үрийн тарлалангийн даатгалын тухай	1999.7.2	1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт 1.1.Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр үрийн тариаланг албан журмаар даатгуулахтай холбогдсон даатгалын компани болон иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хооронд үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино. 8 дугаар зүйл.Даатгалын нөхөн төлбөр 8.6.Энэ хуулийн 5.1-д заасан эрсдэл тухайн даатгалын компанид даатгагдсан нийт талбайн 70-аас дээш хувьд тохиолдсоны улмаас даатгагч нь нөхөн төлбөрийг бүрэн нөхөн төлж чадахгүй болсон нь тогтоогдсон нөхцөлд нөхөн төлбөрийн зөрүүг Засгийн газар хариуцна.	
60.	Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2020.5.7	8 дугаар зүйл.Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтөд оролцогч 8.1.Монгол Улсын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтөд доор дурдсан оролцогч оролцоно: 8.1.14.хувийн хэвшил. 8.2.Энэ хуулийн 8.1-д зааснаас бусад төрийн захиргааны байгууллага, шинжлэх ухааны төв байгууллага, төрийн өмчит хувьцаат компани, сан, Хөгжлийн банк, төрийн гүйцэтгэх байгууллагын чиг үүргийг эрхлэн гүйцэтгэгчид, мэргэжлийн холбоод, иргэний нийгмийн байгууллагууд болон хувийн хэвшлийн хуулийн этгээд холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн үйл ажиллагаанд оролцоно.	
61.	Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн биржийн тухай	2011.6.2	3 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт 3.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно: 3.1.1.“хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн бирж”/цаашид “бирж” гэх/ гэж хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн арилжааг тогтсон журмын дагуу зориулалтын байранд, эсхүл цахим сүлжээгээр болон энэ хуулийн 7 дугаар зүйлд заасан биржийн арилжааны төрөл, хэлбэрээр зохион байгуулдаг компанийг; 9 дүгээр зүйл.Биржийн ажилтанд хориглох зүйл 9.1.Биржийн ажилтанд дараах үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно: 9.1.2.биржийн арилжааны зуучлагч /брокер/-ийн компани байгуулах;	
62.	Хөрөнгийн үнэлгээний тухай	2010.1.21	15 дугаар зүйл.Хөрөнгийн үнэлгээ хийж болохгүй нөхцөл 15.1.Дараахь этгээдийн хөрөнгийн үнэлгээ хийлгэх хүсэлтийг үнэлгээчин хүлээн авахаас татгалзана: 15.1.1.өөрийн ажилладаг хуулийн этгээд болон сүүлийн хоёр жилийн дотор хамтран ажиллаж байсан иргэн, хуулийн этгээдийн; 15.1.2.сүүлийн нэг жилийн дотор өөрөө эд хөрөнгийн талаар /компанийн нийт гаргасан хувьцааны 5-аас дээш хувийг эзэмшдэг, эсхүл зээл, төлбөр болон хөрөнгө оруулалтын талаар харилцаатай/ холбоотой байсан буюу холбоотой байгаа иргэн, хуулийн этгээдийн;	

63.	Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай	2013.10.3	4 дүгээр зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт 4.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно: 4.1.1."Хөрөнгө оруулалтын сан" гэж Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 4.1.32-т заасныг; 4.1.11."хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани" гэж Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 4.1.33-т заасан этгээдийг; 4.1.12."кастодиан" гэж хөрөнгө оруулалтын сангийн хөрөнгийг тухайн сангийн хөрөнгө оруулалтын менежментийн компанийн хөрөнгөөс тусгаарлан хадгалж, төлбөр, тооцоог гүйцэтгэн хөрөнгийн бүртгэлийг хөтлөх, хөрөнгө оруулалтын сангийн гишүүдэд холбогдох мэдээллийг өгөх зэрэг үйлчилгээг хууль болон хөрөнгө хадгалах гэрээний хүрээнд үзүүлэх кастодианы үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий үнэт цаасны зах зээлийн зохицуулалттай хуулийн этгээдийг;	Бүхэлдээ хамаарна
64.	Хөрөнгө оруулалтын тухай	2013.10.3	3 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт 3.1.12."нэгдмэл, сонирхолтой этгээд" гэж Компанийн тухай хуулийн[3] 99.1-д заасан этгээдийг. 5 дугаар зүйл.Хөрөнгө оруулалтын хэлбэр 5.1.Хөрөнгө оруулалтыг Монгол Улсад дараах хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ: 5.1.3.компанийг нэгтгэх, нийлүүлэх замаар хөрөнгө оруулалт хийх;	
65.	Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны тухай	2010.4.23	11 дүгээр зүйл. Баталгаат үнэт цаас гаргагч 11.1.Баталгаат үнэт цаасыг тусгай зориулалтын компани гаргана. 12 дугаар зүйл. Тусгай зориулалтын компани байгуулах 12.1.Тусгай зориулалтын компани нь Компанийн тухай хууль болон Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуульд заасан журмын дагуу байгуулагдсан, энэ хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан тусгай зөвшөөрлийг авсан хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани байна. 12.2.Тусгай зориулалтын компани нь хөрөнгийн багцыг өөрийн санхүүгийн тайлан, тэнцэлд шилжүүлэн авах замаар баталгаат үнэт цаасыг хөрөнгө оруулагч зээмших эрхтэйг баталгаажуулах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ. 12.3. Тусгай зориулалтын компанийг баталгаат үнэт цаас гаргах бүрт байгуулна. 12.4.Тусгай зориулалтын компанийг банк, банк бус санхүүгийн байгууллага, орон сууцны санхүүжилтийн компани болон Хорооноос зөвшөөрсөн санхүүгийн бусад байгууллага байгуулж болно.	

66.	Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2018.6.21	ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН БАЙГУУЛЛАГА, ТҮҮНИЙ ЧИГ ҮҮРЭГ 7 дугаар зүйл.Улсын бүртгэлд бүртгүүлэх хуулийн этгээд 7.1.Улсын бүртгэлийн байгууллага дараах хуулийн этгээд, түүний салбар, төлөөлөгчийн газрыг бүртгэнэ: 7.1.1.нөхөрлөл; 7.1.2.компани; 7.1.3.холбоо /төрийн бус байгууллага/; 7.1.4.сан; 7.1.5.хоршоо; 7.1.6.шашны байгууллага; 7.1.7.нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээд; 7.1.8.төрийн байгууллага, албан газар; 7.1.9.улсын төсөвт үйлдвэрлийн газар; 7.1.10.аж ахуйн тооцоотой үйлдвэрийн газар. 7.2.Улсын бүртгэлийн байгууллага гадаадын хуулийн этгээд /компани, нөхөрлөл/-ийн төлөөлөгчийн газрыг бүртгэх бөгөөд холбогдох журмыг улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална. 10 дугаар зүйл.Хуулийн этгээдийн хувийн хэргийн агуулга 10.1.Хуулийн этгээдийн хувийн хэрэг дараах мэдээллийг агуулна: 10.1.9.компанийн хувьд үүсгэн байгуулах баримт бичигт заасан хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн хэмжээ;	
67.	Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай	2018.6.21	1 дүгээр зүйл.Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг дагаж мөрдөхөөс өмнө соёл, боловсрол, сургалт, эрдэм шинжилгээ, эрүүл мэнд, хэвлэл мэдээллийн байгууллагаар бүртгүүлсэн хуулийн этгээдийг тус байгууллагын хүсэлтийг үндэслэн Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн 7.1.2-т заасан компани, эсхүл 7.1.3-т заасан холбоо /төрийн бус байгууллага/-ны, 7.1.4-т заасан сан хэлбэрээр бүртгэх ажлыг улсын бүртгэлийн байгууллага хариуцан зохион байгуулна.	
68.	Хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай	2019.6.12	1 дүгээр зүйл.2009 оны 01 дүгээр сарын 16-ны өдөр баталсан Монгол Оросын “Монголросцветмет” хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн үйл ажиллагааны тухай Монгол Улсын Засгийн газар, Оросын Холбооны Улсын Засгийн газар хооронд байгуулсан хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцугай.	
69.	Цахим гарын үсгийн тухай	2011.12.15	ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ГЭРЧИЛГЭЭ ОЛГОХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ЭРХЛЭХ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ 18 дугаар зүйл.Гэрчилгээ олгох үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл 18.2.Гэрчилгээ олгох үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл /цаашид “тусгай зөвшөөрөл” гэх/-ийг Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу байгуулагдан үйл ажиллагаа явуулж байгаа компанид олгож болно.	

70.	Цөмийн энергийн тухай	2009.7.16	5 дугаар зүйл.Цацраг идэвхт ашигт малтмалын өмчлөл болон цацраг идэвхт ашигт малтмал ашиглах үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоо 5.1.Монгол Улсын газрын хэвлийд оршиж байгаа цацраг идэвхт ашигт малтмал төрийн өмч мөн. 5.2.Улсын төсвийн хөрөнгөөр хайгуул хийж нөөцийг нь тогтоосон цацраг идэвхт ашигт малтмалын ордыг бусадтай хамтран ашиглах тохиолдолд түүнтэй хамтран байгуулах компанийн хувьцааны 51-ээс доошгүй хувийг төр үнэ төлбөргүй, шууд эзэмшинэ. 5.3.Улсын төсвийн хөрөнгийн оролцоогүйгээр хайгуул хийж нөөцийг нь тогтоон улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэсэн орд газарт цацраг идэвхт ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч компанийн хувьцааны 34-өөс доошгүй хувийг төр үнэ төлбөргүй, шууд эзэмшинэ. 7 дугаар зүйл.Засгийн газрын онцгой бүрэн эрх 7.1.Энэ хуулийн 15.1.2, 15.2.1, 15.2.2-т заасан үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн хувь нийлүүлэгчдийн хурал, төлөөлөн удирдах зөвлөл, гүйцэтгэх удирдлага болон хувьцаа эзэмшигч нь дараах асуудлаар шийдвэр гаргахаас өмнө Цөмийн энергийн комиссоос зөвшөөрөл авна: <i>Энэ хэсэгт 2015 оны 2 дугаар сарын 13-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/</i> 7.1.1.тухайн компанийн хувьцааны 5-аас дээш хувийг худалдах, бэлэглэх, барьцаалах болон өөр бусад хэлбэрээр бусдын өмчлөл, эзэмшил, ашиглалтад шилжүүлэх; 7.1.2.тухайн компанийн хувьд хувьцаа авах эрхийн бичиг буюу хувьцаанд хөрвөх үнэт цаас шинээр гаргах, өсхүл урьд гаргасан нийт хувьцааны 5 хувиас дээш хэмжээний хувьцаа нэмж гаргах; 7.1.3.тухайн компанийг нийлэх, нэгдэх, хуваах, тусгаарлах замаар өөрчлөн байгуулах.	
71.	Шилэн дансны тухай	2014.7.1	3 дугаар зүйл.Хуулийн үйлчлэх хүрээ 3.1.Доор дурдсан байгууллага, түүний эд хөрөнгө захиран зарцуулах эрх бүхий албан тушаалтан энэ хуулийн үйлчлэлд хамаарна: 3.1.1.төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээд; 3.1.2.төрийн өмчит үйлдвэрийн газар; 3.1.3.хяналтын багц буюу түүнээс дээш хэмжээний хувьцааг нь төр, орон нутаг болон тэдгээрийн нэгдмэл сонирхолтой этгээд эзэмшиж байгаа компани; 6 дугаар зүйл.Шилэн дансны мэдээлэл 6.8.Энэ хуулийн 3.1.3-т заасан байгууллага дараах мэдээллийг долоо хоногийн дотор мэдээлнэ: 6.8.3.төр болон орон нутаг тавь буюу түүнээс дээш хувийг эзэмшиж байгаа компанийн гаргасан их хэмжээний хэлцэлд тооцогдохуйц баталгаа, батлан даалт.	

72.	Эрүүгийн хууль /Шинэчилсэн найруулга/	2015.12.3	9.7 дугаар зүйл.Хуулийн этгээдэд хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлага гарцаагүй байх 1.Энэ хуулийн тусгай ангид заасны дагуу эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх хуулийн этгээд өөрчлөн байгуулагдсан бол доор дурдсан хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэнэ: 1.1.бусад хуулийн этгээдтэй нийлүүлэн нэг хуулийн этгээд үүсгэсэн бол шинээр бий болсон хуулийн этгээдэд; 1.2.бусад хуулийн этгээдэд нэгтгэсэн бол нэгтгэж авсан хуулийн этгээдэд; 1.3.хуваах, тусгаарлах замаар өөр хуулийн этгээд үүсгэн байгуулсан бол тухайн гэмт хэрэгт холбогдох эд хөрөнгө, эд хөрөнгийн болон эд хөрөнгийн бус эрх, үүрэг, үйл ажиллагааг шилжүүлэн авсан хувь хэмжээгээр нь зохих хуулийн этгээдэд; 1.4.хуулийн этгээд нь зохион байгуулалтын төрөл, хэлбэр, үндсэн зорилгоо өөрчлөх замаар өөрчлөгдсөн бол тухайн өөрчлөгдөн зохион байгуулагдсан хуулийн этгээдэд; 1.5.компани нь толгой компани, түүний үүсгэн байгуулагч, хувьцаа эзэмшигчийн ашиг сонирхлын үүднээс гэмт хэрэг үйлдсэн бол толгой компанид.
-----	---	-----------	--

ХАВСРАЛТ 2

КОМПАНИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬТАЙ ХОЛБОГДОН ГАРГАСАН ХУУЛЬ ЗҮЙН
СУДАЛГААНЫ БҮТЭЭГДЭХҮҮН

Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн хууль зүйн судалгааны төвөөс хийсэн судалгааны ажил

№	Он/ Судалгааны тайлангийн эмхэтгэл	Нэр	Хуудасны тоо
1	2016-2017 он	Аж ахуйн нэгжийн дампуурал ба дахин хөрөнгөжүүлэх ажиллагаа	398- 431
2	2016-2017 он	Гадаадын зарим орны хуулийн этгээдийн төрөл	761-782
3	2012-2013 он	Компани худалдан авах, өөрчлөн байгуулах үндсэн аргууд, Гадаад орны туршлага	541-573
4	2018 он	Компанийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээ	231-248
5	2016- 2017 он	<u>Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга хуулийн төсөлд хийсэн зардлын тооцоо</u>	208-254
6	2016- 2017 он	Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэр үнэлгээ	170-207

- Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн номын санд байрлаж буй бүтээлүүд

Сэтгүүл			
№	он	Нэр	Дансны дугаар
1	2019	Хууль дээдлэх ёс цуврал 74	340 X-758
2	2017	Эрх зүй цуврал 37	403,4599-1-3
3	2016	Эрх зүй цуврал 33	327,4403-1-2
4	2016	Эрх зүй цуврал 36	370,4512-1-1
5	2019	Эрх зүй цуврал 45	523,4837-1-2
6	2013	Эрх зүй цуврал 25	306,4407-1-1
7	2014	Эрх зүй цуврал 25	313,4406-1-3
8	2014	Эрх зүй цуврал 29	319,4401-1-3
9	2013	Эрх зүй цуврал 24	54,3848-1-9
10	2019	Хууль дээдлэх ёс цуврал 72	506,4806-1-2
11	2012	Стратеги судлал цуврал 57	162,4105-1-2
12	2016	Стратеги судлал цуврал 73	281,4356-1-2
13	2016	Стратеги судлал цуврал 74	339,4356-1-3
Ном			
14	2011	Үнэт цаасны эрх зүйн үндэс (Оюутан, суралцагсад зориулсан гарын авлага)	8381,3418-1-1
15		Компанийг шинэчлэхүй, Мэдээллийн шинэ эрин ажил төрөл, байгууллага, компаниа хэрхэн шинэчлэх вэ?	4490,1013-1-1
16	2017	Компанийн эрх зүйн үндсэн ойлголт	10184,4504-1-3
17	2006	Үнэт цаас, хөрөнгийн зах зээл бүтээгдэхүүн, ажил үйлчилгээ эдийн засгийн өсөлт	4716,1396-1-1
18	2017	Компанийн засаглал, Зарим чухал хэлцлүүд	10088,4423-1-3
19	2017	Компанийн засаглал, Хувьцаа болон эзэмшигчийн эрх, түүний хэрэгжүүлэлт	10084,4424-1-4
20	2016	Компанийн төлөөлөн удирдах зөвлөл	10076,4425-1-1
21	2016	Хувьцаа эзэмшигчдийн хурал	10072,4421-1-3
22	2013	Бизнес эрхлэлтийн орчин дахь авлигын нөхцөл байдал	9435,3990-1-3
23	2017	Хувийн эрх зүй: онол-арга зүй, эдийн засгийн анализ, харьцуулсан асуудал (Эрдэм шинжилгээний өгүүлэл, илтгэлийн эмхэтгэл)	10180,4502-1-2
24	2008	Юридические лица	1014,356-1-1

СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАНГИЙН ЭМХЭТГЭЛ

25	2010	Зависимость независимых юридических лиц	875,3107-1-1
26	2009	Предпринимательское право	896,3138-1-1

№	Он, сар	Гарчиг	Цахим хаяг/ эх сурвалж
1	2013	Жижиг хувьцаа эзэмшигчдийн эрх ашгийг шүүхээр нэхэмжлэн хамгаалах эрх зүйн зохицуулалт, тулгамдаж буй асуудал, шийдвэрлэх арга зам, гадаад орны харьцуулсан судалгаа	//legaldata.mn/buteel/pdf?id=291
2	2016	Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын эрх зүйн зохицуулалт	http://legaldata.mn/buteel/pdf?id=292
3	2019	Монгол улсын компанийн тухай хууль дахь хувьцаа эзэмшигч компанийг төлөөлөн шүүхэд нэхэмжлэл гаргах нь: харьцуулсан судалгаа	http://legaldata.mn/buteel/pdf?id=699
4	2012	Хувьцаа эзэмшигч компанийн эрх ашгийг хамгаалан нэхэмжлэл гаргах боломж ТУЗ болон гүйцэтгэх удирдлагыг хамгаалах эрх зүйг боломж	Хууль дээдлэх ёс цуврал- 36
5	2012	Компанийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга, шинэлэг зохицуулалт	Хууль дээдлэх ёс цуврал- 37
6	2012	Форексийн бизнес түүний эрх зүйн зохицуулалт, тулгамдсан асуудал	Хууль дээдлэх ёс цуврал- 38
7	2017	Компанийн эрх зүйн сонирхолын зөрчилтэй хэлцлийн зохицуулалт	Хууль дээдлэх ёс цуврал- 61
8	2017	Компанийн гүйцэтгэх удирдлагын эрх зүйн асуудал	Хууль дээдлэх ёс цуврал- 63
9	2019	Компанийн төлөөлөн удирдах зөвлөлийн хараат бус гишүүнд нэр дэвшигчид тавигдах шалгуур, хэрэгжилт	Хууль дээдлэх ёс цуврал- 72
10	2019	Компанийн хууль зүйн зохицуулалтын онолын асуудал	Хууль дээдлэх ёс цуврал- 74
11	2020	Групп компанийн хууль зүйн орчны харьцуулсан судалгаа	Хууль дээдлэх ёс цуврал- 76
12	2013	УИХ-ын гишүүн С.Бямбацогт болон нэр бүхий гишүүдийн санаачилсан Компанийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг өнөөдөр УИХ-ын дарга З.Энхболдод барилаа	https://vip76.mn/content/19320
13	2017	<u>“Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга” хуулийн төсөлд хийсэн зардлын тооцоо</u>	http://nli.gov.mn/?cat=32
14	2017	<u>Компани худалдан авах, өөрчлөн байгуулах үндсэн аргууд: гадаад орнуудын туршлага</u>	http://nli.gov.mn/?cat=32
15	2019	Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баттөмөр, З.Нарантуяа, Ж.Бат-Эрдэнэ, М.Оюунчимэг, Я.Содбаатар, Л.Мөнхбаатар нарын гишүүд өнөөдөр (2019.07.02) Актив удирдлагын компанийн тухай хуулийн төслийг Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарт өргөн барилаа.	https://news.mn/r/2161815/
16	2019	“Монгол Улсын компанийн эрх зүйд тулгамдаж буй асуудал: Хувьцаа эзэмшил буюу өмчлөлийн төлөв байдал. Нээлттэй хувьцаат компанийн жишээн дээр”	https://www.mglbar.mn/news/3340
17		Компанийн засаглалын үндэсний портал сайт	http://governance.mn/file/71

- МУИС номын сан

Цахим магистрын ажил			
№	он	нэр	Дансны дугаар
1	2013	Хязгаарлагдмал Хариуцлагатай Компанийн хувьцаа эзэмшигчдийн гэрээ, түүний эрх зүйн зохицуулалт	304250
2	2013	Олон нийтийн өмчлөлийн компанийн эрх зүйн зохицуулалт. Харьцуулсан судалгаа	304605
3	2016	Гадаадын хөрөнгө оруулалттай компанийн эрх зүйн байдал	305779
4	2016	Компанийн нэгдэл, эрх зүйн зохицуулалт Харьцуулсан судалгаа	305897
5	2017	Хувьцаа эзэмшигчийн эрхийн хэрэгжилтэнд тулгамдаж буй зарим асуудал (Хувьцаат компанийн жишээн дээр)	305912

6	2014	Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн эрх зүйн байдал, олон улсын ба үндэсний эрх зүйн зохицуулалтын харьцуулсан судалгаа	304881
Ном			
1	2015	Судалгааны эмхэтгэл. Боть XIX.	9315283
2	2012	<u>Компанийн засаглал, компанийн эрх зүйн тулгамдсан асуудал</u>	5051553
3		Орчин үеийн эрх зүйн тулгамдсан асуудлууд: Эрдэм шинжилгээний хурлын илтгэлийн эмхэтгэл	9315138
4	2017	Хувийн эрх зүй. Эрдэм шинжилгээний өгүүлэл, илтгэлийн эмхэтгэл	9320090
5	2020	Өмчийн харилцааны хөгжил, эрх зүйн зохицуулалтын зарим асуудал.	9321611

- СЭЗИС номын сан

№	Он	Нэр	Дансны дугаар
1	2017	Компанийн эрх зүйн үндсэн ойлголт	346.066'023 / О-603
2	2018	Компаний хувьцаа эзэмшигчийн эрхийн зарим асуудал	340'0 715 / С-363
3	2018	Компанийн эрх зүйн зохицуулалтын зарим асуудал	340'0 715 / Э-661
4		Компанийн гүйцэтгэх дээд удирдлага буюу CEO	650.1'092 / Б-559
5	2017	Гадаадын хөрөнгө оруулалттай компанийн засаглал ба түүнийг сайжруулах арга зам	658.4'071 5 / А-751
6	2015	Бизнесийн эрх зүй	340'077 / О-634

- Үндэсний номын сан

№	Он	Нэр	Дансны дугаар
1	2016	Гадаадын хөрөнгө оруулалттай компанийн эрх зүйн байдал	305779
2	2018	Компанийн нийгмийн хариуцлага ба үндсэн үзүүлэлтүүдийн хамаарлын судалгаа	14197
3	2017	Компанийн эрх зүй дэх сонтрхолын зөрчилтэй хэлцэлийн зохицуулалт, харьцуулсан судалгаа	305902
4	2017	Хувьцаа эзэмшигчийн эрхийн хэрэгжилтэнд тулгамдаж буй зарим асуудал	305912
5	2014	<u>Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн эрх зүйн байдал, олон улсын ба үндэсний эрх зүйн зохицуулалтын харьцуулсан судалгаа</u>	304881

- Бэлэн ном, сэтгүүл

№	Он	Нэр
1	2003	Компанийн эрх зүй /Гарын авлага/
2	2003	Компанийн эрх зүйн асуудал
3	2010	Гадаадын хөрөнгө оруулалт эрх зүйн асуудал
4	2010	Толгой ба охин компанийн хариуцлагын асуудал хязгаарлагдмал хариуцлагыг нэвтрлэх нь /Сургалтын гарын авлага/
5	2011	МУИС-ийн “Эрх зүй” сэтгүүл цуврал 1/2011(20
6	2018	“Өмгөөлөгч” сэтгүүл цуврал 23 /82/
7	2020	“Өмгөөлөгч” сэтгүүл цуврал 31 /90/

ХУУЛЬ ЗҮЙН
ҮНДЭСНИЙ ХҮРЭЭЛЭН
www.nli.gov.mn